

Anul III. — 1879.

SCÓLA ROMÂNĂ.

FÓIE LUNARĂ

pentru

inaintarea educațiunei și instrucțiunei.

Edată și redactată

de

VASILE PETRI.

Făscióra IX, pe Iunie.

Sumar:

Desbaterea proiectului de lege despre impunerea limbei magiare. — Bibliotece scolare și populare. — Cum se se clădescă casele de scólă? (urmare). — Industria și comerțul. — Din computul cu frângerî vulgare (urmare). — Material pentru învățământul din geografie și istorie în scóla populară. — Rotațiunea pământului. — Protocolul adunării generale a „Reuniunei învățătorilor români din diecesa Caransebeșului“. — Dor de conferință. — Adunarea generală a asociațiunei transilvane. — Varietăți.

SÂBIIŪ 1879.

Tiparul tipografiei archidieceesane.

SCÓLA ROMÂNĂ.

FÓIE LUNARĂ

pentru

înaintarea educațiunii și instrucțiunii.

Redactată de

VASILE PETRI.

ABONAMENTUL:

Pe un an 4 fl. v. a. — pe o jumătate 2 fl. v. a.
Pentru România: pe un an întreg un galben.

PRENUMERAȚIUNILE

sunt a să adresa la: Redacțiunea „Scólei
Române“ în Săbiu (Hermannstadt, N.-Szeben).

Desbaterea proiectului de lege despre impunerea limbei magiare.

BCU Cluj / Centre University Library Cluj (Urmare).

Ședința IV din 2 Mai.

Rakovszky desapróbă, că s'a sulevat și cu ocasiunea acésta cestiunea naționalităților. Nicăiri naționalitățile nu se bucură de atâtea libertăți ca în Ungaria, și dacă ele totuși nu sunt mulțămite, cauza este, că graviteză în afară. Proiectul de față nu împiedcă pre nime de a-și cultiva limba proprie, și pentru aceea îl primesce.

Hoffgräff (Sas) combate proiectul din punct de vedere exclusiv săsesc, provocându-se la privilegiile și meritele Sasilor întru respândirea culturii și apărarea coronei.

Juraszek, polemizând cu deputații naționali, declară că primesce proiectul.

Dimitrievics (Sêrb) nu primesce proiectul, pentru că tutoratul, ce se institue prin el asupra scólelor nemagiare, este de natură a provoca nedumeriri și frecări. Scólele populare, mai ales cele dela sate, fiind și așa destul de împovorate cu disciplinele de

până aici, nu este consultat a le mai impune un nou obiect de învățământ. Adevărat, că limbile străine se învață mai ușor în tinerețe; dar dacă copilul, eșind din școală, nu mai aude vorbindu-se limba cutare, o uită éráși fórte curénd. Este în interesul Ungariei a urma și mai departe politica observată dela Stefan S. încóce. Scopul unui stat poliglot nu póte fi de a impune celorlalte națiuni o limbă străină, numai pentru că aceea este limba statului, din contră el este dator a aplica pretutindenea în deregătórii omení, carí vorbesc limba poporului. Terminând, oratorul soméză casa a nu identifica conceptele de magiarism și patriotism.

Ivánka dice, că în Belgia nu este preot, nu este învățător, ba nu este nici chiar vigil de țerină, care se nu scie frântuzesce, pre când la noi fórte mulți preoți și învățătorí nu sciu séu nu vor sě scie ungresce. Acésta stare de lucruri nu se póte tolera mai departe. Dacă Sasii se plâng, că primesc resoluțiuni ungrescî, pre carí nu le înțeleg, deputații lor n'ar trebui se combată, ci se apere proiectul. Este bătător la ochi, că cei ce condamnă proiectul sunt chiar Sėrbii, Românii și Sasii. De cum-va ei viséză de o Daco-Romănie, de o Serbie mare până la canalul lui Francisc séu de ideea că „Dunărea este un fluviu german până în marea négră“, apoi e timpul a se pune capăt aspirațiunilor de felul acesta. Primesce proiectul.

George Pop respunde mai ántăiú unora dintre antevorbitorí, carí se încercară a combate pre deputații naționali. Lui Ivánka îi dice, că nu naționalitățile nemagiare sunt pentru funcționarii statului, ci chiar din contră funcționarii sunt pentru naționalități, prin urmare ei au datoria de a învăța limba poporului. — Dl președinte al camerei ne-a învitat sě fim moderați în vorbirile nóstre, pentru ca se nu se conturbe „armonia“ dintre naționalități. Sě nu crédă nimenea, că tăcerea actuală a naționalităților nemagiare ar fi probă de mulțămirea și fericirea lor; armonia dintre naționalități s'a conturbat de mult, prin legile aduse anume în contra lor, cum sunt bună órá legea electorală, legea de arondare, legea naționalităților, instituțiunea viriliștilor, deláturarea Románilor din funcțiunile publice, dările cele mari și scoterea lor fără milă. — Dl ministru-președinte și alți deputați au afirmat,

că scopul legii este, ca învățând diversele naționalități limba magiară, să se pótă înțelege mai lesne între sine și se pótă fi aplicați și indiviđi nemagiarî în funcțiunile publice. Dar diversele naționalități locuiesc de sute de ani împreună și s'au înțeles și fără se cunoscă limba statului; ér ce privesce aplicarea nemagiarilor în funcțiunii, apoi pretestul acesta e chiar de ris, căci de ar mai fi încă sute și mii de posturi, ele tóte sunt de lipsă pentru fii națiunei dominante, cari ajunși la sapă de lemn, trebuie aplicați în funcțiunii de ale statului. Rog pre dl ministru-președinte să ne spună, câți nemagiarî și anume câți Români sunt în funcțiune la tóte ministerele? Nu-i va fi greu a ne spune acésta, căci numarul lor e fórte mic (deputații români strigă: unul singur, Poruț). Și totuș nu va puté nega cu suflet curat, că nu au fost destui competenți cu cualificațiunea recerută. Nu acesta este scopul cel adevérat al proiectului, ci magiarisarea, cum a mărturisit acésta, firesce în conversațiune privată, însuși ministrul Tisza. Este fórte trist, că națiunea română în număr de 8—10 milioane își încovóe cerbicea subjugulnțimăi multor țirăni mari și mici. Se póte, că suferim pedépsa meritată pentru abuzurile glorioșilor nostri străbunî; fie însă orî și cum, noi vom suferi sórtea nóstră presentă cu resignațiune și ne vom conserva speranța într'un viitor ferice. — Relativ la discursul d-lui Stojkovic, Sêrbii pot să ȓică: „apêră-ne Dómne de amici, căci de inimiçi ne vom apêra noi!“ — La cele afirmate de dl Madarász în privința României, că adecă acolo limba română caută a se propune și în scólele suđiților austro-magiarî, respund, că dacă limba română se învață și în scólele Ciangăilor, acésta nu se face în virtutea unei legi, ci de bună voie, în interesul lor, căci altmintrea nu ar puté trăi într'ó țéră curat românescă. — În fine iau cu plăcere act de enunțiațiunea d-lui Aladár Molnár, prin carea recunósce identitatea intereselor între Magiarî și Români; când însă ne provócă, ca mai ántâi noi se dăm semne de incredere și bunăvoință, il întreb: cum, pe ce cale și prin cari mijlóce? Români aștéptă dela Magiarî, în interesul bine înțeles al esistinței lor, dreptate și echitate; până atunci însă le respundem cu străbunii nostri: „Senatul și poporul

român scie să țină în minte binefacerile și nedreptățile. Dar fiind că Ungaria nu se căiesce, delictul ei nu i-se iertă; îi vom fi amici și federați, când vor merita“.

Acestea premise, îmi permit a trece acum la însuși proiectul de lege. Multe calamități au atins patria noastră de ani 12 încóce, dar mai mare de cât toate este acest proiect de lege; căci din toate nevoile statul se poate regenera cu încetul prin conlucrarea în armonie a cetățenilor sei, acest proiect de lege însă este de natură a provoca numai ură și discordie. La început însuși ministrul Trefort, spăriându-se de urmările proiectului, a declarat că primesce toate propunerile de natură a-l mai modera; Csengery era aplecat a recomanda amânarea sa; însuși Grünvald avea și el mai multe nedumeriri; abia succese tinerului deputat slovac Baross a-i îndupleca se primescă proiectul. Comisiunea scolară, la rondul seu, recunoște și ea, că „esistența unei națiuni este legată de limba ei;“ pentru ce dar se impune națiunilor nemagiare a învăța de silă limba magiară? Asigur pre on. comisiune, că noi Români nici odată nu ne vom subscrie sentința noastră de mórte națională.

În tot casul autonomiele confesiunilor și desperata stare a finanțelor statului sunt piederce mari în calea magiarisării. În cât pentru autonomie, Magiarii sê-și aducă aminte, ce bine li-a prins autonomia lor sub Bach în contra germanisării, și se se pórte mai bine, căci mai pot veni și pentru ei timpuri de asuprire. Vitrega stare a finanțelor este o urmare a sistemii actuale. Némțul e cu minte, el ia preț mare pentru domnie. Afară de dispozițiunile cuprinse în proiect, comisiunea recomandă ministrului a lua și alte mesuri mai puțin morale pentru a înainta magiarisarea, precum remunerațiuni etc. Pofțiți numai a propaga și recomanda de pe tribună demoralisațiunea și corupțiunea, și atunci se va împlini de sigur prorocia lui Szécheny, că „Ungaria n'a fost, dar va fi.“ (Magiarii strigă: tocmăi atunci nu va fi).

Opiniunea națiunii române față cu acest proiect de lege e cunoscută; ea s'a manifestat mai întâi prin petițiunile substernute

Majestății Sale de către arhieriei români, petițiuni cari nu numai că nu conțin nimic în contra legilor, dar din cari însuși ministrul ar pute să învețe, că ori cărui popor trebuie a i-se da învățătura numai în limba lui maternă. Cu toate acestea pașii arhieriei au fost combătuți în presa magiară ca fiind inspirați de reacțiune. Cu mai mult drept am pute noi Romanii se numim acest proiect un făt al reacțiunii séu încai o maximă a politiceii austriace tradițiunale de „*divide et impera*“. Pașii arhieriei au fost rezultatul instinctului de conservare, dictat de legile d-deesci și omenesci și împlinirea datorinței de a-și apăra esistența. Toți Românii aprobă acésta și consimt cu cuprinsul memorandelor.

De altmintrea proiectul acesta este numai repețirea politiceii dintre anii 1830 și 1848 de a magiarisa prin forță violentă, dar într'o formă mai modernă. Șoviniștii de astăzi nu spun pe față, cum spunea Kossuth în „*Pesti Hirlap*“ : „Să grăbim, să grăbim, să magiarisăm pre Croați, pre Români și pre Sasi, căci în cas contrar vom peri!“ Atunci însă Szécheny simțise necesitatea de a modera pre Kossuth dicând : „Să nu-i forțăm cu foc și fer, ci să-i primim între barierele constituțiunii noastre, ca să ne primescă și ei pre noi, adecă limba noastră.“ Ér Vesselényi în Transilvania învăța : „Să se dea drepturi numai acelor Români, cari se vor face Magiari!“ În 1842 dieta din Transilvania preparase un proiect de lege, în virtutea căruia după deuce ani să se introducă în bisericeii exclusiv limba magiară, ér în scóle toate obiectele de învățământ să se propună numai în limba acésta. Deja atunci episcopii români au remonstrat, ér capitolul din Blaș a protestat în următorii termini :

„Scopul scólelor din Blaș, după intențiunea binevoitoare și după părintésca bunăvoință a fericitilor împérați ai Austriei, a fost, ca aceste scóle să fie un institut național, care va nisui a promova cultura morală, religiósă și literară între Români, și suntem tare convinși, că spre a ajunge acest scop nu este nici un mijloc mai acomodat de cât limba română, adecă cea maternă. Tot de acest mijloc s'au folosit și strămoșii nostri, de el ne folosim și noi astăzi; în acésta limbă au fost adăpați preoții, învățând sciințele necesare spre acel nobil scop, și au cultivat virtutea și religiunea. Așa dar este învederat, că acésta limbă nu se póte

scóte din scótele din Blaş decât cu pericolul moralităţii şi al religiosităţii şi — ceea ce pentru noi nu mai puțin dureros — cu ruina scumpei noastre naţionalităţi. Dar noi vă mărturisim cu sinceritate, că nu după 40ce „anî, dară nici după 40ce sute de anî, ba nici-odată noi şi naţiunea nu „putem fi obligaţi prin nici o lege, care ar prepara pericol şi pedecă „pentru moralitate şi pentru religiune, érá naţionalităţii ruină şi perire.“

Resultatul fu, ca Domnitorul n'a sancţionat acel proiect, ér ce a urmat în 1848-9 scim cu toţii.

Naţiunea română la tóte câte se întéplă astăzi, 4ice: „Alte vénturî am vé4ut eu şi alte furtune.“ Românii sunt convinşi, că dacă bunul lor geniu i-au apérat de apunere, în mijlocul învasiunilor atátor popóre barbare, astăzi în secolul libertăţii şi al naţionalităţilor éráşi îi va scăpa de nimicirea, ce li-se plănuieste în acest proiect de lege. În acéstă luptă ei vor împrumuta puteri din istorie, dela străbunii lor, despre carî Bonfiniu, cronicarul regelui Mateiú Corvin, scrie :

„Coloniile şi legiunile române, copleşite între barbarî, se vede totuşi, că limba lor e asemenea celei române şi ca se nu-o părăsescă cu totul, atáta s'au luptat, în cât se pare, că mai mult s'au luptat pentru conservarea limbei, decât a vieţii. Căci cine nu se va mira cumplit, că s'au conservat urmele limbei române până acuma, dacă va lua în consideraţiune inundaţiunile neîntrerupte ale Sarmaţilor şi a le Goţilor, de asemenea năpădirile Hunilor, Vandalilor şi Gepi4ilor, cutrierările Germanilor şi ale Longobar4ilor.“

Acéstă limbă, simbol şi atribut al naţionalităţii noastre, şi religiunea şi datinele noastre naţionale, eré4ite ca religuii sacre dela străbunii nostri, voim şi noi a le păzi şi apéra spre a le transpune următorilor nostri ca clenodii sacre; ér celui ce voiesce a ne împiedeca întru acestea, îi dicem cu străbunii nostri: „Acesta e negru, păzesce-te de el Române!“

Ér eu în vederea acestui proiect de lege înnoiesc protestul glorioşilor mei străbuni :

„Dar noi vă mărturisim cu sinceritate, că nu după 40ce anî, dară nici după 40ce sute de anî, ba nici-odată noi şi naţiunea nu putem fi obligaţi prin nici o lege, care ar prepara pericolul şi pedecă pentru moralitate şi pentru religiune, érá naţionalităţii ruină şi perire.“

Proiectul de lege nu-l primese, ci îl resping cu indignațiune.

Lesco primesce proiectul, mai ales pentru că înlesnesce scolărilor seraci trecerea din scôla elementară în scôlele medie și scutirea lor aici de didactru.

Ședința a V-a, din 3 Maiă.

Maximovics (Sêrb): Este o procedură încorectă, a modifica în mod esențial o lege fundamentală, cum este art. de lege 38 : 1868, prin o lege specială. A face astăđi o lege și mânî a o ataca prin o novelă, însemnă a sguđuî credința în legi; acesta pôte fi o bună tactică, dar este o rea codificație. Intențiunea codificării presente este: a surpa cu încetul o lege organică, a scôte din un edificiu mare astăđi o piétră, mâne alta, și în urmă cu pietrile scôse a clădi un nou edificiu, dar cu o fisionomie cu totul alta. Êcă pentru ce, chiar și numai cu privire la formă, nu pot primi proiectul de lege.

Trecênd la meritul cauzei, observ, că acest proiect de lege are un revers politic; acesta se vede și de acolo, că toți cari au apêrat proiectul, au produs argumente politice. Dl Aladár Molnár s'a provocat la *ratio educationis* a regelui Francisc. Eu mē provoc la *ratio educationis* a Mariei Teresiei, care indică în Ungaria 7 națiuni principale: Hungari *proprii dicti*, Germani, Slavi, Croați, Rutheni, Illyri, Valachi, „*qui omnes linguis utantur propriis*“, recomandându-le tuturor limba nemțescă ca „*insigne utilis*.“ Marea acțiune de germanizare, începută de Maria Teresia ântâiū în provinciile germano-slave, s'a întins sub fiul seu Iosif și asupra Ungariei. În granița militară s'a dispus deja la anul 1775—6, ca fii de grănițeri se fie deobligați a cerceta scôla nemțescă. Relativ la această dispozițiune ȃice renumitul istoriograf Helfert, că „acest principiu stă în contradicere strictă cu tôte regulele pedagogice și didactice.“ Scopul era a face din diversele provincii un întreg, din diversele naționalități un singur popor. Iosif spera, întocmai ca guvernul magiar de astăđi, că prin o limbă comună s'ar puté ajunge la iubire și înțelegere împrumutată între popóre. Magiarilor renitenți

le țise: „Dacă limba magiară în Ungaria și părțile adnexe ar fi limba comună a țerei, s'ar pute dora întrebuința în administrațiune.“ Și rezultatul? A fost chiar contrarul dela ceea ce a voit a ajunge. Ungaria nu s'a liniscit, până nu s'a introdus limba magiară. Astfel Iosefinismul a fost légânul spiritului național magiar.

Resultatul acesta dobândit, Ungaria a cădut și ea în erorea Iosefinismului. Legea despre naționalități a introdus limba magiară în sferile mai înalte, legea de față tinde a o introduce în sferile de jos și a îndeplini cu deseversire asimilarea tuturor popórelor într'o massă națională. Sfârșitul va fi, ca și sub Iosif II: o ilusiune mare.

Dl ministru négă acum, că intențiunea proiectului este de a magiarisa; altă dată însă a spusu-o, că va magiarisa chiar și acolo, unde nu permite legea pozitivă. Și în adevăr, el a și magiarisat un gimnasiu de stat sêrbesc, declarând publice, că „scopul acelu gimnasiu este de a magiarisa“, deși §. 17 al legii despre naționalități țice, că „ministrul instrucțiunei publice este dator a griji, ca cetățenii fie-cărei naționalități, unde locuiesc în mase mai compacte, să se pótă cultiva în instituttele de stat din apropiere în limba lor maternă, până unde începe cultura academică mai înaltă.“

Nu voiú reflecta la celea ce le-a țis d. ministru relativ la genesa acestui proiect, pentru că i-a reflectat deja onor. meu amic Al. Roman fórte cu efect; nu voiú respunde nici la observarea, că proiectul ar avé în vedere interesele cetățenilor nemagiarí, căci „beneficiile nu se optrud;“ nu pot trece cu vederea însă afirmarea d. ministru, că statul este în drept a supraveghia scólele confessionale. Nime nu a denegat statului dreptul acesta; însă ceea ce se acórdă regimului în acest proiect, nu mai este un drept de supraveghiare, ci de dispunere, carele nimicesce cu totul autonomia nóstră scolară.

Ce privesce punctul de vedere pedagogic, d. ministru a țis, că pedagogii, cu cari se consultă dînsul, nu sunt de o părere cu pedagogii d-lui Polit. D. Polit s'a provocat la renumitul pedagog Iessen din Viena, și dacă d-lui ministru nu-i este destul cu autoritatea acestuia, fie-mí permis a mă provoca la autorități ca Come-

nius, Pestalozzi, Dittes, Diesterweg, Kehr și Borman, cari toți condamnă principiul proiectului de față. Cu mai mult drept, de cum a întreat d. ministru pre amicul meu Polit, întreb eu pre d. ministru: cine sunt acei pedagogi, cu cari se consultă domnia-sa?

Merg mai departe. Scólele sêrbesci fiind în strinsă legătură cu viața bisericescă, caută a se învăța în ele, pre lângă limba maternă, încă și limba bisericescă séu slavónă. Întroducându-se acum și limba magiară, acésta nu s'ar poté face decât cu eschiderea limbei bisericesci, ceea ce însă ar fi mai mult decât vătămarea autonomiei, ar fi vătămarea bisericeii. Așa taie d. ministru în corpul scolar, cum a tăiat bună óră și în granița militară, unde în interesul magiarisării smulgând scólele confesionale din cercul lor autonom, le-a pus, dimpreună cu averea intabulată deja pe numele lor, sub organele statului.

Di Aladár Molnár a đis, că în contra întroducerii limbei germane în scólele grănițeresci nu a protestat nimenea; d-sa uită, că atunci a domnit absolutismul militar. Astăzi însă domnesce constituționalismul, și dacă totuși se urmază aceeași politică cu privire la limba magiară, cauza nu póte fi decât tendința de a magiarisa cu orî ce preț. — A đis mai departe d. Al. Molnár, că naționalitățile ar învăța limba magiară, dar că planul de învățământ îl compun inimizii limbei magiare. Se vede, că d-sa cunoște mai bine scólele din Elveția decât pre ale nóstre. Ca membru al senatului scolar sêrbesc declar, că limba magiară s'a întrodus pretutindenea, unde a cerut necesitatea. Numai cât la noi limba magiară se propune rațional, în clasele superióre, după ce copilul s'a familiarisat de-ajuns cu limba maternă, ér nu cum vré proiectul de față, începând din clasa primă. — Nu-i place d-lui Molnár, că vorbim în numele poporului sêrbesc; dar ne va concede, că eu și amicii mei cunoșcem mai bine gândul poporului nostru decât el, și-l asigurăm, că vorbele nóstre sunt nu numai espresiunea convingerei nóstre interne, ci tot odată și a opiniunii publice, ce domnesce la tot poporul sêrbesc, escepțiune făcând numai un ul, pre care însă, dacă voiți, vi-l dăm din tótă inima.

Aprópe toți oratorii, cari au vorbit pentru proiectul de față, s'au ocupat cu escelentul discurs al amicului meu Polit; dar nimenui nu i-a succes a-l resfrânge. Așa d. e. d. ministru - președinte între altele s'a provocat și la sórtea Románilor din Serbia; acolo însă locuiesc 200.000 Románi față cu 1,300.000 Sêrbî, prin urmare ar trebui să fie în Ungaria 13,000.000 Magiari, pentru ca cine-va să se pótă provoca la Serbia; atunci însă nu s'ar fi prezentat proiectul acesta. — Dl ministru-președinte a mai đis, că „dacă limbile nemagiare au putere de vieță, nu avem cuvânt a ne teme de viitorul lor, numai pentru că se cere, ca naționalitățile se învețe și limba magiară.“ Dar concurența nu se face în condițiuni egale, de órá ce puterea statului este în mâinile națiunii magiare. Nu ne temem de limba magiară, ci ne temem de persecuțiunile, ce se vor porni asupra nóstră din cauza limbei magiare. Precum a đis și d. Mocsáry, Magiarii n'ar trebui a se apêra în contra naționalităților, ci în contra germanisării. Iosefinismul nu este mort, și Leopoldinismul este numai o specie a Iosefinismului. Pentru Leopoldinism naționalitățile sunt numai instrumente, — ținta este Ungaria. Nu ne împingeți cu puterea în brațele Leopoldinismului! Noi iubim Ungaria pentru libertatea ei constituțională. O încercare în contra libertății, este o încercare în contra Ungariei. Nu primesc proiectul.

Anton Herich (preot catolic) declară, că Croații vor învăța bucuros limba magiară.

Iosif Bacon (Sas) combate proiectul cu argumentele, de cari s'au folosit toți deputații sasi.

Várady apêră pre Românii din Marmatia, cari au trimis petițiunea pentru introducerea limbei magiare.

Al. Roman raspunde lui Várady, arătând că la subscrierea petițiunii s'a făcut abus de credulitatea Románilor, căci unii din cei ce au scrisu-o, aflând mai târziu de cuprinsul ei, și-au revocat subscrierea. De altmintrea în contra unora, cari au protestat, s'a făcut investigațiune, ér unul din subscrietori a primit un stipendiu pentru fiul seu.

Președintele opresce aici pre orator de a mai vorbi.

Ședința a VI, din 5 Mai.

Parteniu Cosma. Cei ce au fost martori nepreocupați ai acestei lupte parlamentare, vor recunoște, că în contra argumentelor noastre serioase, logice și basate pe cunoștințe profunde și adevăruri necontestabile, proiectul a fost apărât numai cu frase mari rabulistice, cu insinuări și suspicionări nedemne de obiectul din pertractare.

Înainte însă de a intra în meritul cauzei, mă simt dator a reflecta la cuvintele unor antevorbitori. Dl Várady s'a încercat a combate cele zise de dl Al. Roman cu privire la cunoscuta petițiune a Maramureșenilor, afirmând, că Maramureșenii sunt prea buni patrioți. Dar însăși țiaristica magiară a fost destul de imprudentă a mărturisi, că petițiunea este opera organelor din fruntea comitatului, și cu deosebire a vice-comitelui Mihalka, căruia mai mulți membri din această casă i-au și trimis o adresă de mulțămită. De altmintrea petițiunea respectivă dovedesce prin cuprinsul seu chiar, că ea nu este un act românesc, și că cel-ce a compusu-o, n'a putut fi Român, căci Românul nu face speculă cu patriotismul seu, cum a făcut bună oră deputatul Mocsáry Geza, carele laudând purtarea episcopilor ruteni față cu acest proiect de lege, propuse a se da Rutenilor în arândă pe timp mai lung moșii de ale statului. Cât pentru patriotismul Maramureșenilor, apoi nu vedeți, că el este un argument eclatant în contra acestui proiect de lege? Căci dacă ei au putut fi buni patrioți, fără să scie unguresce, ce lipsă mai este a impune limba magiară cu forța?

Dl Ivánka a cerut se i-să numescă legile, cari ar fi eschis pre cine-va dela deprinderea vre-unui drept politic, numai pentru că s'a ținut de altă naționalitate. Ei bine, nu scie d-sa nici atâta, că constituțiunea Transilvaniei, începând dela „*unio trium nationum*“ (1438) și până în anul 1848, va să zică în curs de 400 de ani, a eschis pre Români, pre majoritatea locuitorilor, dela toate drepturile politice? — Ce privesce insinuarea cu Daco-România, ar fi timpul să ne lămurim asupra acestei frase inventate de denuncianți pentru a spăria cu dînsa elementul magiar și pre guvernul seu. Fie care Român cu minte scie, că Daco-România s'ar puté înființa

numai pe ruinele Rusiei, Turciei, Greciei, Serbiei și Austro-Ungariei. Acésta este o utopie mai mare încă și decât credința, că prin acest proiect de lege toate popóarele Ungariei se vor preface în Magiari.

Considerând maniera, cu care se pertractéază aici proiectul de lege, se cere multă rezoluțiune spre a-l combate, căci tinerii nostri bărbați de stat din capul locului ne declară de inimići ai limbei magiare și ai statului magiar. Protestez în contra acestei insinuatiunii nedemne și neparlamentare! Cestiunea este fórte seriósă și fórte gravă; se o desbatem deci cu demnitate, se ne ascultăm unii pre alții cu paciență, se cumpénim cu maturitate argumentele produse, se delăturăm temerile juste până încă nu este târziũ, căci lavina odată pornită, nimenea nu va fi în stare să o opréscă séu să prevestéscă efectele ei.

Întroducerea limbei magiare ca studiu obligat în toate scólele elementare este numai primul pas în calea cătră magiarisare; mâne poimâne se va dispune, ca unul din obiectele de învățământ să se propună în limba magiară, după aceea se va dice, că limba învățământului are se fie exclusiv limba magiară; în fine ea se va introduce până și în biserică. În zadar negați acum, că scopul nu vè este de a magiarisa; ați spus acésta de altă dată, ér modul de aplicare al legilor încă vè tradéză intențiunea. Așa d. e. legea de naționalități nu se respectă de fel, legile țerii nu se mai traduc în limba română, deregătorii români, câți biétă au mai ramas, sunt permutați în ținuturi neromâne, aducându-se în locul lor indiviđi, cari nu sciu limba poporului, s'a dat președinților dela tribunale mână liberă de a sista propria auctoritate folosirea altor limbí afară de cea magiară — în contra §-lui 9 al lezei respective, care dispune altmintrea.

Întrând în meritul lucrului, mă voiũ mărgini numai la partea practică a proiectului. Vexațiunile vor începe îndată la constatarea acelor scóle, în cari se póte introduce numai decât limba magiară. În sensul acestui proiect de lege, constatarea se va face de cătră inspectorii regescí de scólă. Dar mulți din ei nu au cualificațiunea recerută, și prea puținí pricep limba poporului. Preocupațiunea lor

principală va fi, a propaga ideea de stat magiar, a prefăce scările confesionale în scările comunale. Și fiind că în sensul statutului nostru organic numai acele comune bisericesci pot forma parochii matre, cari susțin cel puțin o scără poporală, ér cele ce nu împlinesc această condițiune, se degradază la filie, urmarea mai departe va fi: pierdera dreptului amintit, lipsirea de cultul divin regulat, decădinta morală.

Écă pentru ce episcopatul român de ambe confesiunile a protestat, a fost dator a protesta la tron în contra acestui proiect de lege, paš care orî cât v'ar displăcea, el se razimă pe dreptul de a petiționa, prin urmare nu este nici nepatriotic nici vătămător legilor țerii.

Este caracteristic modul, cum unii din deputați apără proiectul. D-nii Madarász și Orbán s'au provocat la România, afirmând, că acolo „limba statului este impusă prin lege tuturor scărilor confesionale și private, că guvernul este autorizat a esamina pre toți învățatorii confesionali neromâni și aflând că nu știu românesce, a-i înlocui prin alții capabili; că în virtutea acestei legi guvernul a esaminat pre toți învățatorii Ciangăilor din Moldova, i-a declarat de incapabili pentru a propune limba română, și destituindu-i a trimis în locul lor învățatori români, căroră comunele Ciangăilor sunt datore a le respunde salare de câte 600 fl. pe an.“ De și sciam, că aceste afirmațiuni nu sunt esacte, totuși pentru a mă convinge pe deplin, am cerut informațiuni dela un deputat, carele este în acelaș timp redactorul celei mai lățite foi din România, și dela care am primit următorul telegram: „Tóte arătările lui Orbán sunt absolut false. Articolul 5 din constituțiune asigură libertatea învățământului în tóte scările confesionale și private, cari funcțiunează mai fără controlă, și nu li-se impune nici limbă, nici examen, nici nimica. Nu s'a impus nici odată învățatori Ciangăilor, cari în cea mai mare parte nu mai vorbesc unguresce de o sută de ani, pe când nici nu erau scoli rurale, ci fiind isolați în mică grupuri într'o masă compactă de Români, ș'au uitat limba, cum s'a întemplat și multor Români în Ungaria și Transilvania.“

Deci încetați de a statori concepte nouă de patriotism și stat, în care nu este loc decât pentru naționalitatea magiară, ci faceți, ca aici fie care cetățen să-și aște deplină fericire și mulțămire. Ungaria este un stat poliglot, cum a recunoscut acesta deja primul seu rege și cum dovedesce și statistica armatei. Însăși dieta țerei din 1861 a promis a îndestuli naționalitățile, și rezultatul a fost: crearea legilor de instrucțiune și de naționalități, legi cari astăzi se modifică și se calcă cu atâta ușurință.

Nu primesc proiectul acesta, care pôte deveni funest pentru patrie.

Mai vorbind unii, proiectul se votază cu mare majoritate. Despre desbaterea proiectului în casa de sus — în numărul următor).

Bibliotece scolare și poporali.

De Petra-Petrescu.

(Urmare *).

Înainte d'a reveni la p. c) din tema noastră, îmi voi permite o digresiune pentru a-mi da părerea α) asupra modului, cum s'ar puté înmulți operele pentru bibliotecile poporali β) asupra mijloacelor, prin cari s'ar puté înființa și susține asemenea biblioteci.

ad. α) „Asociațiunea transilvană pentru literatura și cultura poporului român“, după cum arată însuși numele, este par excellence instituită pentru promovarea literaturii și culturii poporului. Fără 'ndoielă nu va nega nime serviciile neprețuite aduse de această societate pe altariul patriei și națiunii noastre. Stipendiele și ajutórele nenumărate, prin care s'au crescut atâți bărbați pe séma națiunii, profitul moral, ce se ajunge prin adunările generală din fie-care an al Asociațiunii — sunt tot atâtea merite nedisputavere, a căror urmări salutară se simt și se vor simți în viitorul cel mai deaprópe. Ca se putem aprețui după merit binefacerile Asociațiunii, ar trebui, pentru moment, se ne întrebăm: unde am fi, dacă de ex. nu o am posede de loc?

*) A se vedé fâscióra VII pro Aprile!

Cu tóte acestea Asociațiunea nice pe departe nu și-a putut realisa chemarea sa până acum, acésta simplu pe motiv, că sunt prea mici mijlócele, de carí dispune. Totuși sper, că nu voiú supăra pe nime susținénd, că pentru literatura și cultura poporului nu a lucrat nimica directe, pentru că până astăzi nu am văđut nici o carte poporală premiată de Asociațiune, abstracțiune făcénd de istoria lui Iakab Elek, care, necum poporului, dar nici inteliginței nu aduce nici un folos.

Prin urmare sunt de opinie, că în prima linie Asociațiunea este datóre a se îngriji de scrieri poporalí, și dacă până în present nu a putut satisface acestei datorinți, suntem în drept a aștepta, ca cât mai curénd, dóră chiar la proxima adunare generală, se destine din budgetul seu o sumă anumită cu scop d'a se împărți ca premiu pentru cea mai bună carte poporală.

În locul al doilea ar veni consistóriile și senatele scolastice, carí încă ar puté face mult pentru scopul acesta, fie împărțind premii din mijlócele de carí dispun deja, fie creând pe altă cale fondurí anume, prin carí se se urmărescă scopul acesta.

În fine, pentru ideea nóstră, cel mai nimerit expedient, care nu ne este permis a-l aména pe mai departe, este — înființarea unei societăți instituite anume pentru respândirea de opurí literare între popor. Cuprinsul și tendința cărților de lectură, de carí avem trebuință, vor fi fórte varie, și fiindcă instituțiile amintite mai sus trebuie să aibă multe considerațiuni, d'aceea avem lipsă de o corporațiune independentă, carea se nu fie împedată de mulți scrupulí în activitatea sa. Avem informațiuni sigure, că bărbați devotați lucră deja în sensul acesta. Totul va depinde dela public, care, ca o sentinelă fidelă, nu va lipsi — credem — dela locul seu.

Dar și până la realizarea celor espuse mai sus, cei chemați se nu pregete a-și concentra puterile și a le pune în serviciile poporului, bună-óră cum fac neobosiții dd. Josif Vulcanú în Pesta și N. F. Negruțiú în Gherla, cel d'ântăiú prin redactarea foiei „Șeđetóre a“, al doilea prin redactarea foiei „Cărțile sáteanu-lui român“, dóuě scrieri periodice fórte eftine și întocmite la

înțelesul poporului, cari amândouă n'ar trebui se lipsescă de pe masa nici unui plugar român. *)

β) Înfunțarea și susținerea bibliotecii scolare, fără 'ndoielă, cade mai atâtăi în sarcina învățatorului, după aceea în a preotului, prin urmare acești doi factori trebuie să se și pună în conțelegere pentru a ajunge la mijlăcele necesari. Ei se pot orienta și acomoda în fie-care comună după împregiurările locali. Preotul de ex. se espună în biserică scopul și folosul bibliotecelor, apoi să îndemne pe poporenă a face colecte. Cele mai corespunțătoare și mai practice colecte ar fi pôte tómnă în naturalie: bucate, must și altele. N'ar fi rău și pôte nice nu va fi greu, dacă comitetul scolar s'ar pune în conțelegere cu antistiele comunali, ca de ex. din pedepse, cari se fac aprópe pretutindenea, o parte să se destine și pentru scopul bibliotecii. Și alte multe căte isvóre ar fi posibile, preotul și învățatorul să le pună în folosul scopului acestuia.

III. Aceste dise, vom începe catalogul promis, care îl vom completa după împregiurări, arătând totdeauna prețul și locul, unde se pôte căpeta fie-care op.

Riurean I. M.,	<i>Datoriile copiilor cătră părinții lor</i>	fl. —.35
—	<i>Istorióre pentru copii</i>	„ —.35
—	<i>Noue istorióre pentru copii</i>	„ —.35
—	<i>Cele douë surori séu Frumósa și Urita</i>	„ —.35
—	<i>Familia creștină. — Rosele roșii și rosele albe.</i>	
	<i>Copila mută. — Pescarul.</i>	„ —.35
—	<i>Priveghiătórea urmată de Teodora séu copilul pierdut</i>	„ —.35
—	<i>Mielul urmat de Licuriciul</i>	„ —.35
—	<i>Inclul găsit, banii de aramă. Incendiul</i>	„ —.35
—	<i>Rosariul urmat de muscă</i>	„ —.35
—	<i>Ajunul nascerii Domnului</i>	„ —.35
—	<i>Ouële Pascilor urmate de Petru și Alecsandru</i>	„ —.35

*) „Șečetórea“ se pôte abona în B.-Pesta la d. I. Vulcană cu 1 fl. 70 cr. la an; „Cărțile sáteanul. rom. în Szamosujvár la d. N. F. Negrutiă cu 1 fl. la an.

— <i>Emigranții la Brasilia</i>	fl. —.35
— <i>Cei doi frați</i>	” —.35
— <i>Rosa de Tannenburg</i>	” —.35
— <i>Canarul, urmat de capela din pădure</i>	” —.55
— <i>Franklin, opere alese</i>	” —.45
— <i>Vocabular de morală</i>	” —.45
— <i>Morala în faptă séu bune exemple</i>	” —.45
— <i>Columb, séu descoperirea Americii</i>	” —.60
Bălcescu, <i>Mihaiu vitézul de Odobescu</i>	” 2.—
Bolintinean, <i>Mircea Vodă și Vlad Țepeș</i>	” —.50
— <i>Vięta și faptele lui Mihaiu Vitézul</i>	” —.50
— <i>Vięta și faptele lui Ștefan Vodă cel mare</i>	” —.50
<i>Cinciđeci istorióre morale cu 6 chipuri colorate</i>	” 1.—
<i>Culegere de istorióre morale</i>	” —.40
Fundescu, I. C. <i>Literatura poporală, Basme, orații, păcălituri și ghicituri</i>	” 1.—
Hințescu, <i>Întęplările lui Păcală</i>	” —.20
<i>Istoria Genovevei de Brabant 50 cr.; séu tot aceeași tradusă de Ștefanescu și ilustrată</i>	” 1.—
<i>Istoria lui Arghir și Elena</i>	” —.20
Marian, <i>Tradițiuni poporali române br. I</i>	” —.40
Moldovan, I. M., <i>Istoria patriei</i>	” —.32
Laurian, A. Tr., <i>Elemente de istoria Românilor</i>	” —.30
Xenopol, Dr., <i>Istoria Românilor</i>	” —.30
Poenariu, <i>Georgiu Lazar și scóla română</i>	” —.40
<i>Osteanul român, colecțiune de cântece ale resbelului româno-turc 1877/8</i>	” —.25
<i>Legende și basmele Românilor, de un culegător tipograf</i>	” 1.—
<i>Biografi române, după Grube, de Petra-Petrescu</i> fl. —.50*)	

Nota. La aceste au mai adauge: Robinson de d. Popa, Baladele dlui Pompiliu, Petru Rareș, Colindele, și baladele lui Marienescu, Istoria Românilor, biografii de Urechia, Miron și Florica de Negruzzi, Dumbrava roșie de Alecsandri, Goronul lui

*) Tóte opurile aceste se pot procura prin librăria lui W. Krafft în Săbiu, — credem însă că și prin librăriile române din Brașov și Gherla.

Horea de Vulcan, Colecțiunile „Șeșetorei“ și a „Cărților săteanului român“, Baladele dlui Fl. Marian, dar nu scim dacă aceste se mai află de vândare, unde și cu ce preț. În interesul publicului deci rugăm pre dd. autori și editori a ne înștiința, dacă mai posed esemplare din cărțile ddlor și de unde s'ar puté procura? Ne-am bucura fórte, când ar binevoi a ne onora adeseori cu câte un esemplar pe séma redacțiunei, ca să ne putem da mai bine părerea asupra lor.

Cum se se clădescă casele de scóla?

(Urmare).

7. Trebuințele scólei

1. Salele de studii și arangementul lor din lăuntru.

a) Posițiunea salei sub raportul regiunilor lumiei.

Toți medicii, fără esceptiune, sunt de acord întru a recunósce binefăcătórea influință, ce lumina sórelui o esercită asupra vieții omenesci, mai ales în ce privesce evaporarea, secrețiunea, re-sorpțiunea, regenerarea și crescerea omului. În urmare, ei cer, ca edificiul scólei să se pună cu fața cătră resărit orî méđă-đi.

Posițiunea cea mai bună este cătră resărit, din causă că sórele de diminéță este cel mai fovorabil pentru copii. Ȋic unii, că rađele sórelui de diminéță, băténd prea pieziș, ar fi vătémătóre vederii; dar în contra acestui neajuns ne putem scuti cu ajutorul perdelelor. În tot casul este mai bine a ne impune óre cari spese cu procurarea unor perdele, de cât a ne lipsi de favorul sórelui de diminéță; cu cât adecă rađele bat mai peziș, cu atât ele străbat mai bine și mai adénc în odaea de studii și o fac mai sánětósă.

Dacă însă scóla nu se póte pune cu fața cătră resărit, atunci se se alégă în linia a doua posițiunea cătră Sud-Ost, în a treia cea cătră méđă-đi, și numai în cas de extremă necesitate se ne mulțămim cu posițiunea cătră apus, fiind că sórele de după améđi, mai ales vara, este fórte genant. Singur numai doi medicii cer a se pune scóla cu fața cătră méđă-nópte, și anume pentru doué motive, ântâiú pentru că în posițiunea acésta nu este nevoie de perdele, adoua pentru că lumina de méđă-nópte este cea mai lină și mai uniformă. În privirea punctului din urmă ei se provocă la pictori, sculptori și fotografi, cari toți pre-

fer a se pune cu atelierele lor cătră Nord, Nord-Vest séu Nord-Ost; se nu uităm însă, că scóla are de a face cu copiii, cari sunt în creștere și cari, ca și florile, au trebuință neapărată de rațele sórelui.

Acésta se se aiba în vedere chiar și la alegerea odăilor pentru diferitele clase. Cu cât scolarii sunt mai tineri, cu atât se li se asigneze o odae mai luminósă, mai espusă rațelor sórelui.

Orî în cotro însă se va pune cu fața edificiul scólei, este bine a se alege după puțină o pozițiune în altă, cu un orizont larg.

În cât pentru perdele, cele mai bune sunt de pânză neblită și necolorită. Adevărat că ele sunt ceva mai scumpe de cât cele de bumbac, dar țin mai mult și stêmpără mai bine lumina sórelui. În loc de rulete, este mai bine a anina perdelele în partea de sus a ferestrilor de o vergé de fer, cu ajutorul unor verițe destul de largi, pentru ca se se pótă împinge ușor în drépta orî în stânga. Lungimea vergelei se fie mai mare decât lățimea ferestrei, pentru ca perdéua se pótă acoperi bine feréstra, anume se recomandă, ca capetele vergelei și de o parte și de alta se întrecă dela marginile ferestri încolo cel puțin cu 26 cm.

b) Forma și lumina odăii.

Întrebarea acésta stă în strinsă legătură cu o altă întrebare: Cum este mai bine se ședă în scólă învățătorul și scolarii?

Învățătorul caută a-și alege locul astfel, ca de acolo se pótă vedé și controla pre toți scolarii, fără nici o greutate, se pótă vorbi fără multă încordare și se aibă la îndemână recuisitele necesare, precum table, carte etc; scolarii însă se vor pune așa, ca se aibă pre învățător și aparatul de instrucțiune în față, ér lumina principală se o primescă dela stânga. Prin urmare nu este bine:

1. ca unii din scolarii se ședă cu fața într'o direcțiune, alții într'alta, ci toți se fie cu față numai cătră învățător, ca astfel se pótă privi la el, fără se-și întorcă capul cătră dînsul;

2. ca linia, în care șed scolarii unul lângă altul, séu dela drépta spre stânga, se nu fie prea estinsă, odată pentru că atunci

învățătorul nu i-ar pute controla cu o privire, apoi pentru că scolarii, cari șed departe de ferestri, nu ar avé destulă lumină.

Considerând tóte acestea, vom admite, că odaea de învățământ nu este bine a avé forma unui pătrat, ci numai forma unui oblung.

Ce privesce raportul dintre lățimea și lungimea odăii, arhitectii pretind, ca lățimea să nu fie mai mică de $\frac{2}{3}$, nici mai mare de $\frac{3}{4}$ din lungimea odăii.

Având în vedere soliditatea construcțiunei, lățimea estremă póte fi de 7·5, lungimea estremă de 10·5 metri. A trece marginile acestea, nu este consult, pentru că atunci plafondul séu tavanul odăii ar trebui a se aședa pe stêlpi, ceea ce nu se unesce cu scopurile scólei.

În cât pentru lumina scólei, observăm următoarele:

1. Se scie, că lumina, ce o primim din față séu și din două laturí opuse, este nu numai genantă, ci în același timp și vătămătoare ochilor; de aceea tóte ferestrele să se aplice numai în unul din cei doi pãrieți mai lungi.

În cazul acesta bãnicile să vor pune astfel, ca scolarii se primescă lumina preste mâna stângă, ér învățătorul cu recuisitele didactice să va aședa lângă pãrietele cel scurt din fața scolarii. -- Numai dacã odaea este mai late de 5 metri, se pot face ferestri și în pãrietele din dosul scolarii, lumina din partea acésta fiind mai puțin vătămătoare. Séu dacã acésta ar fi cu neputință, din cauza situațiunei, să se aplice o singură ferestrá în pãrietele cel lung din drépta, dar aprópe de pãrietele din fund, pentru a scãpa astfel pre scolari de efectele luminei opuse.

2. Numerul ferestrilor atérnă dela pozițiunea și construcțiunea edificiului; totuși se póte satori drept regulă generală, ca a treia parte din pãrietele luminos să se vie pe ferestri.

3. Ferestrele să nu se pună în grupe, ca la odăile de locuit, (unde scopul este a avé pãrieți mai întregi, pentru aședarea mobilelor), ci să se distribue în distanțe egale preste tot pãrietele luminos, pentru a dobândi în scólă lumină cât se póte mai uniformă.

4. Tot pentru cuvântul acesta, ferestrele la scôlă se fie înalte; pragul din jos se nu fie mai sus de 85 cm, partea de asupra sê se apropie de plafond până la 20—25 cm.

(Va urma).

Industria și comerțul.

Disertațiune ținută la adunarea generală a reuniunii învățătorilor români din diecesa Caransebeșului de Simeon Savu.

Onorată adunare generală!

Îmi permit a lua cuvântul (în această adunare, unde mai întregă inteligență din diecesa noastră s'a adunat pentru de a petrece cu încordată atențiune desbaterile învățătorilor asupra diferitelor teme didactice, o fac acesta simplu) pentru de a atrage atențiunea onoratei adunări asupra a doi ramă din viață, foarte negleși de poporul nostru. Sunt acestia industria și comerțul, doi factori potinți, cari pe lângă aceea că măresc averea particularilor și a națiunii, mai au și aceea însușire binefăcătoare, că respândesc cultura între popor. Materiile brute, ce sunt în posesiunea poporului nostru, numai prin producțiunea industrială și prin comerț devin la adevărata lor valoare. Pământul nostru e productiv, ómenii nostri sunt lucrători; dar de binecuvântarea sudórei lor se bucură străinii. Moșile noastre ne dau cu îmbelșugare fructe precum: grâu, cucuruz, ovės, orz, cânepă etc.; munții ne dau lemne, piétră, cărbuni, aur, argint, aramă și fer; vitele ne dau lână, pei, seu, brânză și unt; — dar tóte aceste produse, pentru industrie și comerț, eșite din chinul nostru, trec în a doua mână, în mânilor străinilor, cari mereu se înavuțesc, până ce națiunea noastră, carea așteptă din ți în ți ușurare, se vede apăsată chiar prin mijlócele filor sei, înfățișând lumii ast-fel tristul tablou al pădurei, ce dă toporiște (dârjală) securei. Este de necesitate imperativă, Dlor, sê ne ocupăm de industrie și comerț, ca sê vedem, ce póte națiunea noastră în această direcțiune, și cu permisiunea on. adunări voiú vorbi astăzi despre acești doi ramă de viață, fiind de convingere firmă, că on. adunare va primi cu indulgință modestele observațiuni ce le voiú face.

Industria séu producțiunea industrială este o operațiune, prin carea o materie brută își capătă altă formă și prin ce acésta materie se preface cu totul într'alt obiect aparținător la trebuința omului, séu cel puțin își capătă o destinațiune nouă. Aci nu se ia în considerațiune, că óre materia naturală, întrégă séu numai în părți principale de a le ei, se aplică; ceea ce se cere e, de a produce ceva nou, și la acésta ne conduc ca părți întregitoare a industriei; I. Artea, II. Măiestriile, și III. Fabricile.

I. Artea.

În privința scopului, a trebuinței și a puterilor, ce se aplică la producerea ei, se împarte în mai multe plase. Noi amintim aci numai artele libere (*artes ingenuae, liberales bonae*); sub aceste arte înțelegeau bătrânii sciințele, ce se recereau la educațiunea nobililor, adecă gramatica, dialectica, retorica, musica, aritmetica, geometria și astronomia. Artea liberă are, după noi, un scop séu afară de operele sale, spre care nisue a conduce voia și mintea; séu e de așa natură, că exprimă cu fidelitate starea unei inimi entusiasmata. În cazul d'ântâiu se numesce relativă și nu produce plăcere, în cazul al doilea se numesce absolută, și operele ei sunt plăcute. Și pentru că operele artei absolute pun în consonanță sensualul și individualul cu idealul, dînsa se mai numesce și arte frumoasă. De ea se ține poesia, retorica și musica, care sunt cele trei arte elementari. Celelalte precum: pictura, sculptura și arhitectura, apoi arta teatrală cu declamațiunea și mimica sunt derivate.

La noi Românii dintre artele frumoase e desvoltată mai virtos poesia. Represintanții ei cei mai ilustrii sunt: Vasilie Alexandri și Dimitrie Bolintinénul, a căror opere nemuritoare sunt mai prețuite, mai căutate și mai cetite de străini, decât de poporul nostru. Atâta fie și despre întreaga poezie. Ce se atinge de retorică și musică, este mult de dorit și mult vom trebui se străduim, ca se aducem artele acestea la acel grad de perfecțiune, la care au ajuns străinii și la care și națiunea noastră în virtutea talentului ei trebuie se ajungă!

Pictura națională, deși reprezentată prin geniul fie ier-tatului Nicolau Popescu, este foarte înderet și mult timp va trebui să trecă, până când se va desvolta și la noi gustul în privința acesta.

Despre arhitectură și sculptură nici că putem vorbi, aflându-se ele la noi abia în fașie. Între mai bune condițiuni se află la noi artele teatrală. Ea se cultivă mai virtos la frații de peste Carpați, de doi reprezentanți demni ai ei, de Domnii Ma-teiș Milo și D. Pascali. La noi aicea numai acuma s'a început a se pune fundamentul templului Thaliei române, și avem credință în Dumnezeu, ca bărbații, cari sunt în fruntea acestei trebii, o vor și duce-o la realizare, și atunci și la noi va înflori această arte dimpreună cu declamațiunea și mimica.

II. Măiestriile.

Alt ram al industriei sunt măiestriile. Aceste se cuprind în prelucrarea produselor naturali după reguli anumite și străforma-rea acestora în așa lucrări, cari servesc spre acoperirea lipselor omenesci și spre confort. Măiestria în sens mai lat încă e artă. Se desclinesce însă de acesta prin aceea, că până când arta îm-preună frumosul cu folositorul și prin operele sale țintesc la per-fecțiunea omenimei, ca se dicem așa: până când arta încorporază momentele cele mai sublime, mai nobile și mai frumose din viața popórelor, ca tot pre aceste popórá se le atragă, se rădice gustul și moralul, cu un cuvânt se nobilizeze inima lor; până atunci măiestria ține cont mai mult de ce este folositor. Nu dicem, că măiestria desconsideră frumosul, ci dacă el apare la lucrările măiestriei, apare ca ceva secundar, scopul principal al ei fiind fo-lositorul. În timpii vechi nu erau măiestri anumiți, ci femeile cu sclavii sevărsau cele mai necesare lucruri. Cu înaintarea în cultură s'au desvoltat și măiestriile, și până în seclul al X. lucrau la măiestrii, pre lângă femei și sclavi, încă și nobili și nobile, călugări și că-lugărițe. Numai mai târziu, după rădicarea cetăților și cu deve-nirea omenimei la civilizațiune mai înaltă și la sciință mai lată, luară și măiestriile un sbor mai înalt, până când în timpul nostru ele deveniră un bun comun, dând reprezentanților sei puțința de

a contribui mult la dezvoltarea simțului și la sporirea averii naționale. La noi Românii, măiestriile sunt mai cu totul neglese; afară de cele mai de jos abia vei afla una, pre care se o fie îmbrățoșat Românul. Spre acest ram al industriei trag cu deosebire atențiunea on. adunări, dezvoltarea lui trebuie să fie grija noastră principală; căci el are să ne dea acea clasă de popor, ce ține mijlocul între nvęțați și poporul de rënd. Cât de mic este numărul meseriașilor nostri față cu massa poporului, se pôte vedé din următóarele date culese după dl Fundescu:

România, cu o populațiune de 6 milióne locuitori, abia are 60.000 meseriași.

Noi cei de dincóce de Carpați, în număr de 3 milióne, după proporțiunea de mai sus am avé 30.000, la olaltă 90.000 meseriași. — Așa dară un popor de 9 milióne abia 90.000 de meseriași! — Cifra acésta cred că ajunge să deschidă ochii și celui mai ignorant.

III. Fabriciele.

A venit odată, Dlor! timpul, când nu ajungeau omului puterile fizice spre sevêrsirea lucrărilor sale. Atunci a recurs la rațiune, și cu ajutorul minții luminate prin sciință, a inventat noué puteri. — Omul, prin forțele spiritului seu genial, a însuflat, ca se mă exprim așa, viétă în trupurile mórte, cu ajutorul cărora a devenit domnul naturei, domn preste foc, aer, apă și pámént. Prin simple instrumente el a produs minuni. Cât timp însă, câtă trudă și ostėnėlă i-a trebuit lui, până să ajungă la ideea unui instrument! — Câte greutăți a trebuit se întimpine el, până se realizeze ideea, câte țile de lucru greu și nopti fără de somn, ma chiar câte vécuri au trebuit se trecă, până când a putut el să-și facă instrumente, să le perfecționeze, să le împreune, cu un cuvént se pună temeiú mecanicei și printr'insa să rădice fabrice, din cari se ésă éráși vapóre și telegrafe, — cine ar puté spune? Dară că a putut totuși se obțină astfel de rezultate strălucite, nu este óre o probă eclatantă, că spiritul seu este parte, și sufletul seu schintea din aceea putere fără de margini și vecinică, ce o numim Dđeu?

Să Vă vorbesc, Dlor, mai pre larg despre fabricice, despre puterile lor motóre, despre construcția complicată a mașinelor, despre admirabilele rezultate, ce au arătat, despre diversitatea lor și despre miile și miile de ómení, ce-și află într'însele ocupațiune démnă, nu-mí ajunge nici timpul, nici împregiurările nu-mí iértă. Trec decí simplu preste tóte acestea, pentru de a aréta numai, până unde am ajuns noi în privința acésta.

La noi cești dincóce de Carpați nu sciu se fie vre-un Român stăpánul unei fabricice; se póte însă că mai multe puteri románe vor fi aplicate prin fabricicele celorlalți compatrioți.

Dincolo în România s'a pus un puternic temeiu la acest ram industriar. — Acolo se află înflorind multe fabricice, și-mí veți permite a-le pune, după statistică, în vederea D-Vóstre.

Sunt în România: 1. Morí cu abur, vânt și apă 7000; 2. Poverne (velnițe, suoci) 1700; 3. Olării 700; 4. Ferestrăi 600; 5. Brutării (fabricice de pâne) 400; 6. Fabricice de gaz și oleu 60; 7. Tăbăcării 250; 8. Vărării 470; 9. Fabricice de luminări 150; 10. Fabricice pentru conservarea cárnii 1; 11. Fabricice de postav 4; 12. Fabricice pentru lumini de stearin 2; 13. Fabricice de monetă 1; 14. Fabricice de țiglării 250; 15. Cășării și brânzării 220; 16. Tipografii și litografii 30; 17. Covrigării 200; 18. Saharnale 80; 19. Fabricice de bere 72; 20. Fabricice de hârtie (papir) 1; 21. Fabricice de obiecte militarí 1; Diverse fabricice 60. Suma 12.252.

Un număr frumos acesta, deși în asemenare cu populațiunea României nesuficient! Credem însă, că se vor înmulți fabricicele, înmulțindu-se lipsele, dar înmulțindu-se și averea particularilor.

Cu permisiunea on. adunări trec acum la comerciú și ȕic, că comerciul séu neguțetoria este o ocupațiune a omului, prin carea lucrurile mobile, superflue într'un loc (intr'o țéră) se mută într'altul, unde e lipsă de dínsele, și acolo se dau în schimb séu pentru bani. Este decí învederat, cum-că neguțetoria are mare influință asupra culturai și averei unei populațiuni, căci a da prisosul seu altor'a în schimb séu pentru bani, însémnă a-și spori averea, ér averea e un mijloc la agonisirea sciinței, la cultură. Mai virtos asupra

averei naționale, comerțul are o influință foarte bine-făcătoare, fiindcă printr'însul vin nemijlocit la câștiguri enorme toți cetățenii, ce se ocupă cu dînsul,  r mijlocit toți aceia, cari produc obiecte de negoț. Cine nu vede dară, că dacă neguțatorii vor fi Rom ni, produsele rom ne v ndute de dîșii vor aduce profit numai Rom nului!  r acésta ce  nsemn z  alta, dec t a duce o economi  rațională și a mări averea națională?

Rem ne a spune, că neguțatorii de după cantitatea negoțului se împart în mari și mici. Cu c t mai mulți neguțatori are o națiune, cu at ta e mai avuț . Dovadă ne e Anglia, unde neguțatorii fac cea mai mare parte a populațiunii, și dau lucru și p nea cea de t te  ilele la mii și mii de familii.

Noi Românii, deși avem t te obiectele pentru negoț, deși țera nóstră e percurs  de riuri mari și de o mulțime de căi ferate, cari t te ne  lesnesc transportul, totuși nu tragem venitul posibil din negoțele n stre, pentru-că d nsele trec în a doua m n . Ne lipsește neguțatorii, și cari  i și avem, trec numai marfa neguțatorilor mari. Așa dară și în privința acésta suntem înapoia altor națiunii.

Din cele până aci  dise, onorata adunare se va put  convinge, cum-că am neglijat industria și comerțul. Până nu vom av  industriași și comercianți bunii, națiunea nu va put  înainta cum se cuvine. Am luat noi Românii, Dlor, o cale unilaterală. Setoși cum am fost după sciința, am dat cu toții năvală asupra ei. Facem din pruncii nostri juriști, medici, ingineri. etc. etc. și în dorul nostru laudabil după învățatură, uităm că o națiune nu p te consta numai din învățați și plugari, ci mai are lipsă și de clasa aceea de  meni, cari țin mijlocul între d șii, adecă: de meseriași și neguțatori. Ce vom face dară? — Vom merge tot pe calea ce am purces, s u ne vom abate dela d nsa pentru de a griji și de alte afaceri? Și la pasul acesta, ce în parte s'a și întreprins, cine se ia inițiativa?  n linia primă fie-care Român de inimă are îndatorirea de a lucra din reputeri, ca se reparăm ce am neglijat.  n a doua linie suntem chemați noi învățatorii a lua, pre lângă alte sarcini onorifice și aceea de a da națiunii industriași și neguțatori. Noi luminătorii poporului, crescătorii generațiunii viitorie, cari din cele mai fragede

tinerete avem trupul și sufletul pruncilor în mâinile noastre, cari ascultăm toate tainele inimei inocente a pruncului, noi vom pute ușor cunoște, spre ce se înclină mai virtos pruncul și-i vom da direcțiunea cuvenită.

Zac multe talente ascunse în poporul nostru; dovadă că pre la sate se află meseriași, ma chiar și artiști, cari lucră dela natură. Ce s'ar fi ales din ei, dacă învățau regulat meseriile, cu cari se ocupă în orele libere a lor? Întru adevăr ar fi putut rivalisa cu orî ce meseriaș de altă națiune. În biserica comunei, unde sunt aplicat ca învățător, este un chivot și ripiți făcute într'un mod admirabil de un agronom român din Brosceni lângă Oravița, cu numele Nicolau Manguica. Eleganța și simetria, cu cari sunt lucrate aceste obiecte, dovedesc destul de învederat gustul, capacitatea și dibăcia artistului român, carele n'a învățat nicăirea artea sculpturei. Și câte talente de acestea s'au perdut la noi, aici cât și preste Carpați, în Moldova cea bătrână, precum și în munții Hemului. Să nu mai lăsăm să se întemple așa ceva, să punem capăt ignoranței, că numai așa, punând fie-care puterile sale în servițiul națiunei, îi vom prepara viitorul cel splendid, la care aspiră și pre care trebuie se-l ajungă în virtutea facultăților sale spirituale.

Deci la lucru, Dlor, căci tributul cel mai înalt al Dumneșeirii este acela, că neîncetat lucră; cel ce lucră dară și face și pre alții se lucre, să apropie de Dumneșeu, care neîncetat lucră, în cer și pre pământ, în mări și întru toate adencurile.

Din computul cu frângerî vulgare.

De prof. V. Gr. Borgovan.

(Urmare).

Înmulțirea.

Veniind tuainte și aci, ca și la subtragere, (v. „Scol. rom.“ a III p. 361) numai doi numerî dați, toate temele să vor resolvi de rost și, după deprindere perfectă, să vor face mai întâi aceleași esemple, după aceea și altele în scris, pentru ca să se pótă vedé, când vine sub lucrare numărătorul și când numitorul frângerilor (v. l. citat mai sus!)

Înainte de a intra în lucrare observăm, că aci la înmulțire factorul principal e înmulțitorul (multiplicatoru); pentru aceea după

el ne vom conforma întru satorirea treptelor séu a casurilor obvenitóre la operațiunea acésta. Multiplicatorul însă póte fi: séu numer întreg (d. e. 4), séu frângere vulgară (d. e. $\frac{2}{3}$), séu numer întreg cu frângere vulgară (d. e. $4\frac{2}{3}$), séu în urmă numer compus cu frâng. vulgară (d. e. 4 fl. $45\frac{2}{3}$ cr.); de aci patru trepte principale, cari sunt:

- I Multiplicatorul număr întreg.
- II „ frângere vulgară
- III „ numer întreg cu frângere vulgară
- VI „ numer compus cu frângere vulgară.

Tot așa póte sée si multiplicandul, prin urmare la fie care tréptă principală vom avé câte patru trepte secundare. Acéstă dispozițiune séu plan se póte vedé mai bine și mai precis din șema următóre;

Multiplicatorul.

I.	II.	III.	IV.
număr întreg	frângere vulgară	numer întreg cu	numer compus cu
(4)	($\frac{3}{4}$)	frângere vulgară	frângere vulgară
		($4\frac{3}{4}$)	($4 + 2\frac{3}{4}$)

Multiplicandul.

ad I.   ad II.   ad III.   ad IV.

- a) numer întreg.
- b) frângere vulgară.
- c) numer întreg cu frângere vulgară.
- d) numer compus cu frângere vulgară.

Nota 1) Precum am đis mai sus și precum apare și din șemă, avem patru trepte principale; dar privind lucrul mai deaprópe, ultimele două trepte se cupriind implicate în a doua, căci de câte orí avem de a lucra cu multiplicator de numer mes-tecat și numer compus c. frâng. vulg.: în tot deauna îl prefacem — pentru de a în-cungiura confusiunile și complicațiunile posibile — în frângere improprie.

Lăsăm se urmeze aci pentru fie care tréptă și subtréptă esemple (cf. „Scol. rom.“ a III pag. 271 Nota 3!).

I. Multiplicatorul numer întreg.

a) Multiplicandul numer întreg. —

Nota 2) Ambii factorí fiind numerí întregí, operațiunea trece în resortulu com-putului cu numerí simpli.*)

b) Multiplicandul frângere vulgară.

---

*) Despre acésta veđi „Metodul Computului“ de autorul §. 14 pag. 33—35 și §. 21 pag. 58—65!

Esempļu: Un metru de pânză costă $\frac{1}{4}$ fl.; cât 2 m.? 2 metri sunt de două ori 2 m.; și de două ori mai multă pânză (marfa) = de 2 ori mai mulți bani = de 2 ori $\frac{1}{4}$ fl.; prin urmare tema e o înmulțire.

1. De rost: 1 m. = $\frac{1}{4}$ fl.; 2 m. = de $2 \times \frac{1}{4}$ fl. = $\frac{2}{4}$ fl.

2. Se ni-o arăte acésta la tablă... N! „De două ori $\frac{1}{4}$!“ Cum se va scrie acésta cu cifre? ($\frac{1}{4} \times 2$) Bine! — Am aflat de rost, că tema este — ce?... N! (înmulțire).

Repetițiune. Câți numerî dați vin înainte la înmulțire? Cum se numesc aceia? Care e multiplicand? — multiplicator? Cum se scriu acestia, adecă care mai întăi? Prin ce semn legăm multiplicandul cu multiplicatorul? Cum se citește crucea cea culcată? (= ori). Cum se numesc cu un cuvânt ambii numerî dați? (factorî). Cum se chiamă numerul ce-l căpătăm lucrând cu factorii? Unde se scrie productul? (după multiplicator). Ce semn se face între multiplicator și product?

Acuma sê ne mai repetescă odată tema... N! Sê privim acum la tablă! Care numer (cifră) e aci multiplicatorul? (2). Ce fel de numer e acesta? (num. întreg simplu) Care e multiplicandul? ($\frac{1}{4}$). Ce fel de numer e acesta? (frângere vulgară). Cum se va numi dară înmulțirea acésta (înm. cu frângerî vulgare). Până acuma cunoșcem înmulțirea cu câte specii de numerî? (înmulțirea cu numerî simpli, cu num. decimalî și compuși). Câte casurî ne pot veni înainte la înmulțirea cu numerî decimalî? (5. v. „Sist. metr.“ de V. Petri — manual pentru învățatorî — etc. pag. 57—63!). Cum se face înmulțirea la fie-care cas? (tot acolo!) Câte casurî ne vin înainte la înmulțirea cu n. compuși? (3. v. opul cit. pag. 97—102!). — Cum se face înmulțirea la fie-care cas? (v. tot acolo!).

Nota 3). Învățatorul va ține atarî repetițiunî scurte cât de adeseorî, căci dacă unde-va apoi le comput a bună sémă se póte aplica adevêrul: „repețirea este mama învățătorei“, abstrăgênd dela aceea împregiurare, că la acest object de învățământ unii pedagogî nu dau pruncilor nici un manual a mână.

Acuma sê lucrăm dară! Se ne mai repeteze încă odată tema.. N! 2 metri? (De 2 ori $\frac{1}{4} = \frac{1}{4} \times 2 = \frac{2}{4}$ fl.) Care parte a frângerii s'a înmulțit aci? (numerătorul). Cât face $\frac{2}{5}$ m. $\times 3$? ($\frac{6}{5} = 1\frac{1}{5}$ m.). $\frac{3}{4}$ Ch. $\times 4$? ($\frac{12}{4} = 3$ Chg.). Așa dară cum se înmulțesce o frângere vulgară cu un numer întreg? (Din aceste și asemenea esemple se deduce și formuléză regula:) „O frângere vulgară se înmulțesce cu un num. întreg, înmulțind numerătorul frângerii cu num. întreg și sub acest product punêndu-se numitorul frângerii date“

Alt esemplu: Un ampioiat are pe lună 60 fl., din acestia cruță $\frac{2}{6}$; cât va fi cruțat pe 2, 3, 5, 4, 10 lunî?

c) Multiplicandul numer întreg cu frâng. vulgara.

Esemplu: 1 Hl. cucuruz costă $3\frac{1}{2}$ fl., cât 5 Hl.?

d) De rost 1 Hl. = $3\frac{1}{2}$ fl.

5 „ = $3\frac{1}{2}$ fl. $\times 5 = \alpha$ întregi cu întregi: $3 \times 5 = 15$

β) fr. cu înt.: $\frac{1}{2} \times 5 = \frac{5}{2} = 2\frac{1}{2}$

5 Hl. = $17\frac{1}{2}$ fl.

3. În scris: Séu se înmulțește numărul mestecat ca atare la teme mai ușore, — și anume atâtăiu frângerea, apoi întregul, séu se îndreptă numărul mestecat și apoi se procede ca sub lit. b). —

Nota 4). Alternativa din urmă este a se preferi celei d'ântăie.

Alt exemplu: Într'o turmă sunt 1618 oi; fie-care óe dă pe an $1\frac{3}{4}$

Chg. lână; câtă lână se va căpăta dela turma întrégă?

d) Multiplicandul numer compus cu frângere vulgară.

Esemplu: Cine-va vinde 10 Hl. de grâu, Hlitra cu 4 fl. $20\frac{1}{2}$ cr., câți banî capătă?

1. De rost: 1 Hl. = 4 fl. + $20\frac{1}{2}$ cr.

1 Hl. = $4 + 20\frac{1}{2} \times 10 = \alpha$ $4 \times 10 = 40$ fl.

β) 20 cr. $\times 10 = 2$ fl.

($\frac{1}{5}$ fl. $\times 10 = \frac{10}{5}$ fl.)

δ) $\frac{1}{2} \times 10 = \frac{10}{2}$ cr. = 5 cr.

42 fl. 5 cr.

2. În scris: 4 fl. $20\frac{1}{2} \times 10 = ?$ Numarul compus se preface în numer de o numire și anume resolvindu-se în unitatea cea mai mică (aci în cruceri = $420\frac{1}{2}$ cr.) și apoi se procede ca sub lit. c) punct 2). — respective ca sub lit. b.) Prin urmare: 4 fl. $20\frac{1}{2}$ cr. = $420\frac{1}{2} \times 10 = 841\frac{1}{2} \times 10 = 8410\frac{1}{2}$ cr. = 4205 cr. = 42 fl. 5 cr.

Nota 5). Aci se póte aplica praesa italiană. (v. „Scol. rom.“ a I p. 44. 61).

(Va urma).

Material pentru învățământul din geografie și istorie în scóla poporală.

(Urmare).

IV.

Lupta maritimă dela Salamis.

Pe când Leonidas se lupta cu Perșii în pasul dela Termopile, flota grecescă, în numer de 271 vase, între carî 127 ale Atenianilor, aștepta rezultatul luptei lângă promontorul Artemisium de pe insula Eubeia. Afând de cele întâmplate pe uscat, Grecii hotărîră a părăsi pozițiunea de la Artemisium și a se retrage în apropierea Atinei. Dar Eubeianii, temên-

du-se de mânia Perşilor, făcură lui Temistocle un dar de 30 talanţi*) pentru a-l îndupleca să primescă aici lupta cu Perşii. Temistocle dete din banii aceştia lui Euribiade 5 talanţi, ér căpitanului vaselor din Corint 2 talanţi, şi astfel se învoiră şi dinşii a aştepta pre Perşi lângă Eubeia.

Perşii se apropiară de Greci şi vedënd micul numer al acestora, trimiseră 200 de năi spre a-i încungiura de tóte părţile, ca astfel nici unul să nu le scape din mână. Grecii aflară de planul acesta şi hotărîră a ţiné, pe la meşul nopţii, calea celor 200 de năi; mai înainte însă a face un atac asupra flotei Perşilor, pentru a cunoşce modul lor de luptă. Puţinî câţi erau, Grecii se răpeşiră asupra Perşilor şi ţinura lupta cu ei pâna în nópte; atunci şi unii şi alţii se retraseră în poziţiunile de mai înainte, ér cele 200 de năi fură parte risipite, parte nimicite prin un orcan teribil, ce le ajunse nóptea pe largul mării. Cu tóte acestea Grecii vedură, că la loc deschis nu vor puté resista mult timp inamicului prea puternic, şi de aceea se retraseră lângă insula Salamis din sinul saronic (acum sinul dela Egina, aprópe de capitala Atina), presupunënd că acolo inamicul nu-şi va puté desface tótă puterea sa maritimă.

Acum Perşii năvăliră pe mare şi pe uscat cătră Atina. Atenianii întrebără de oraclul din Delfi, cum să se apere mai cu succes contra Perşilor; oraclul respunse: „între ziduri de lemn“. Explicând poporul, că „zidurile de lemn“ nu însemnéază alta decât năile, Temistocle înduplecă pre Atenianii a părăsi oraşul, şi bărbaţii a se suí în corăbii, ér muierile şi copii a se retrage pe insulele Salamis şi Egina, séu a trece în Pelopones. Nunai unii din cetăţenii mai bătrâni şi mai sëraci nu voiră cu nici un preţ a-şi părăsi locul natal, ci încuindu-se în castelul Acropolis, se fortificară cum sciură mai bine. Sosind Xerxe, Perşii se urcară pe căi secrete în castel, sparseră porţile şi omorînd pre toţi Grecii, prefăcură în cenuşă castel şi capitală. Atenianii priviau din Salamis, cum Xerxe resbună uciderea solilor sei.

În acelaşi timp se apropie şi flota persică de flota grecescă, carea acum numera 360 de vase. Euribiade şi cu el toţi Grecii, afară de Atenianii, voiau a părăsi poziţiunea dela Salamis şi a se retrage în apele Peloponesului. Temistocle combătu din tóte puterile planul acesta, ameninţând, că părăsiţi de confracii lor, Atenianii vor trece în Italia, pentru a-şi căuta acolo o nouă patrie; dar tóte în zadar: hotărîrea era deja luată a fugi nóptea pe afurişul. Atunci Temistocle îşi luă refugiul la o apucătură îndrăsnétă. El trimise pre un selav credincios la regele Xerxe să-i spună: „În nóptea următoare Grecii au de gând a fugi din sinul dela Salamis şi în chipul acesta a se scăpa de mórtea sigură. Acum sunt încă

*) Un talant aprópe 2000 fl. v. a.

toți la un loc; încungiură sinul, și atunci nu va fi greu a-i prinde până la unul. Eu nu-ți vreau de rău, o rege!”

Așa făcu regele. Perșii închiseră sinul încă în aceeași séra; astfel Grecii erau acum siliți a se bate. Într’aceea Temistocle își pusese deja flota ateniană în linie de bătaie. Îndată ce se iviră Perșii, Atenianii se răpediră asupra lor cu o furie desperată. Ceialalți Greci vădând eroismul Atenianilor, prinseră și ei inimă și intrară în luptă. Deși flota persică era neasemănat mai numărósă, totuși Grecii, având o pozițiune favorabilă, năi ușore și lesne de dirigit și pre lângă acesta mai cunoscând bine și a-fundimea și natura apelor, repurtară o învingere completă asupra inamicului încreșut — la 20 Septemvre 480. Mai mult de 200 năi de ale Perșilor fură parte cufundate, parte aprinse, restul se întorse în fugă. Xerxe privia la luptă de pe un tron înalt, ce i-se făcuse pe malul mării. Vădând rezultatul luptei, el își rupse de mânia haina în două și fără a se mai gândi la sórtea armatei sale de pe uscat, fugi și și nópte și nu se opri până la Helespont. Aici gășind podul stricat, trufașul rege trecu Helespontul cu pericolul vieții, într’o luntre mică a unui pescar.

V.

Lupta dela Platea și dela Micala.

După fuga regelui Xerxe, Mardonius se retrase cu armata de pe uscat în Tesalia, pentru a urma acolo. Numai era armata de mai înainte; epidemii și neajunsuri de tot felul o reduceră astfel, că abia mai numera 300,000.

Mardonius deschise negociațiuni de pace cu mai multe state grecesci, chiar și cu Atenianii, cari se reîntórseră érași acasă; acestia însă erau așa de înverșunați asupra Perșilor, încât un concetățén, carele recomandase a se primi propunerile Perșilor, a fost ucis cu pietri. Atunci Mardonius porni de nou în contra Atinei și o prefăcu pentru a doua oră în cenușă.

Într’aceea succese Grecilor a concentra o armată de 150,000 ostași comandați de Aristide și de regele spartan Pausanias. Atica fiind prea muntósă, Mardonius se retrase cu armata sa în șesul din Beoția, unde era loc destul și pentru armata cea mai numărósă. Grecii se luară după el, și la Plateia avu loc o luptă înverșunată, în care Perșii fură sdrobiți cu deseversire. Se dice, că n’a scăpat nici unul cu vieța, nici chiar Mardonius.

Tot în ziua aceea — 15 Septemvre 479 — repurtă și flota grecescă, sub conducerea regelui spartan Leotichide și a Atenianului Xantip, o învingere deplină asupra flotei persice, la promontorul Micala în Asia mică. Flota persică adevă, câtă mai remasă întrégă din frângerea dela

Salamis, se retrase la Micale, năile fură scóse pe uscat, ostaşii se fortificară. Grecii însă urmărindu-i, nimiciră nu numai flota, ci şi castrul Perşilor.

În urma acestei învingeri îndoite, Grecia a scăpat pentru tóte timpurile de invasiunea Perşilor.

Rotaţiunea pămêntului.

(Urmare din „Scóla Română“ 1876, Nr. 51 şi 52).

A treia: Argument din turtirea pămêntului la poli. Am vădút în ora de fisică, când am vorbit despre pendul, că pămêntul este un sferoid séu elipsoid, va se dîcă un glob turtit la poli. Acest fenomen nu se póte esplica altmintrea, decât presupunênd, că pămêntul rotéză, adecă se învêrte în giurul osiei sale. Avem exemple în natură. Púnênd adecă un glob de lut móle pe discul unui olar şi învêrtind róta din tóte puterile, vom vedé îndată, că polii globului încep a se aşeða, în timp ce părţile dela ecuator încep a se depărta dela osia globului. În chipul acesta globul devine un sferoid. Ce este cauza?

Asupra unui glob, ce se învêrte, înfluinţeză doué puterî: puterea centripetală, şi puterea centrifugală; ceea tînde a atrage părţile globului în giurul centrului seu, acésta din contră tînde a le depărta dela centru. Pe cât timp aceste doué puterî sunt în ecilibru, globul îşi va păstra forma primitivă. Rotând însă globul, părţile dela ecuator se vor mişca negreşit mai iute, pentru că în acelaş timp ele percurg o cale mai lungă; aici puterea centrifugală este mai mare decât puterea centripetală, prin urmare părţile dela ecuator vor avé tendinţa de a se depărta tot mai mult dela centru. —

Cu cât însă un punct este mai aprópe de poli, cu atât se va mişca mai încet, pentru că percurge o cale mai scurtă, astfel că polii înşişi nu se vor mişca de loc. Aici puterea centripetală este mai mare decât puterea centrifugală, prin urmare părţile dela poli se vor aşeða, avênd tendinţa a se apropia de centru, chiar în virtutea puterii centripetale. — Esperimentul acesta se póte face şi cu maşina centrifugală.

Aşa este şi cu pămêntul. Dintru'ntâiú masa sa a fost fluidă. Până a nu începe a rota, el a avut forma unui glob perfect; pus în mişcare, părţile dela poli începură a se aşeða, ér cele dela ecuator a se înfla séu depărta.*)

*) Se scie, că planeta Saturn are o verigă, ce rotéză în óre care depărtare în giurul planetei. Acéstă verigă s'a desfăcut din corpul planetei în urma rotaţiunei. Dacă veriga s'ar fi rupt la un loc, se forma din ea un trabant séu o lună ca celelalte 7, ce le mai are.

A patra: Demonstrațiunea lui Foucault. Scim tot din fisică, că planul séu direcțiunea, în care oscilează un pendul, nu se schimbă nici odată. Nici că pôte fi altmintrea, pentru că pe cât timp lipsesece un nou impuls, nu înțelegem, pentru ce pendulul sê se întorcă mai mult într'o parte, decât într'alta. Observând totuși o schimbare, ea nu pôte fi reală, ci numai la părere; nu s'a schimbat direcțiunea pendulului, ci pozițiunea pământului. Așa d. e. fixând un pendul de-asupra unui pol, în direcțiunea osiei pământului, astfel însă, ca sê nu stea în legătură cu pământul, nici sê se împărtășescă la rotațiunea acestuia, și făcându-l apoi se oscileze în planul unui meridian, vom observa la părere, că pământul stă în loc și pendulul se învêrte de-asupra lui, încet, dela resărit spre apus; făcând în 24 de ore o rotațiune întregă; în faptă însă lucrul este chiar din contră: pendulul își manține direcțiunea sa dela început, și pământul rotéză pe sub dînsul în 24 de ore odată dela apus spre resărit.

Adevêrat, că este imposibil a fixa un pendul la un punct afară de pământ; dar nici că face trebuință. Pendulul se pôte anina și de un punct fix, de óră ce miscarea pământului nu esercită nici o influință asupra pendulului. La pol pendulul va face în 24 de ore o rotațiune întregă de 360°, séu într'o oră 15°; la noi el va percurge într'o oră un arc de c. 11°, la ecuator nu se va observa nici o rotațiune.

Acésta a demonstratu-o mai ântâiî francesul Leon Foucault, membru al academiei de sciințe din Paris, la anul 1851, presintând lumii un nou argument pentru rotarea pământului.

El a fixat de cupola Panteonului din Paris un pendul lung de 70 metri, purtând la capetul din jos un glob de 28 Chilogramă, și l'a făcut a oscila de-asupra unui cerc împărțit în grade, desemnat pe fața padimentului, spre a constata astfel rotarea aparentă a pendulului. Tot la 3 ore se arăta la pendul o deviațiune (abatere) spre apus de 35°, în 24 de ore o deviațiune de 279°, așa dară mai mult de $\frac{3}{4}$ a cercului întreg. Causa întârzierii este, că la Paris rotațiunea pământului nu urméză în giurul verticalei pendulului, ca la poli; acolo participă la rotațiune și pendulul, descriind în 24 de ore figura unui coniu, ce are vârful în centrul pământului.

O cunună alésă de dónne și domni asistară la memorabilul experiment al academicianului Foucault.

De atunci încóce experimentul s'a repetit și în alte locuri de căt:ă mulți alți bărbați ai sciinței, și rezultatul a fost cel presupus în teorie.

(Va urma).

Protocolul

adunării generale a „Reuniunii învățătorilor români gr.-or. din diecesa Caransebeșului“, ținută în Biserica-albă, la 20, 21 August (1, 2 Septembrie) 1878.

Ședința I.

ținută în 20 August (1 Septembrie) 1878.

(Urmare).

b) Bibliotecarul Aureliu Dragan cetesce următorul

Raport

despre întreaga stare a bibliotecii Reuniunii învățătorilor rom. gr. or. din diecesa Caransebeșului.

I. După cum se vede din inventarul alăturat sub a) până la adunarea generală din anul 1877, ținută în Recița mont., biblioteca a avut 52 de opuri în preț de 116 fl. 68 cr.

II. Dela adunarea generală din anul 1877, ținută în Recița mont., până la adunarea generală din anul 1878, respective până la finea anului administrativ 1877—1878 biblioteca Reuniunii s'a înmulțit cu

15 opuri legate, în preț de	fl.	45.15
30 opuri nelegate în preț de	„	23.70
laolaltă 45 opuri, în preț de	fl.	68.85

Dintre aceste opuri sunt: 36 opuri donate dela următorii Domni: Ioane Marcu învățător, Pavel Vasiciu doctor, Ioan Tuducescu învățător, Adolf Aupsitz librar, Stefan Antonescu deputat dietal, Emeric Andreescu învățător; 9 opuri sunt cumpărate;

laolaltă 45 de opuri în preț de	fl.	68.85
cătră care adăugându-se și prețul opurilor 52 din anul trecut de	„	116.68
apoi prețul dulapului de	„	20.—
laolaltă averea întregă a bibliotecii e în preț de	fl.	205.53

III. Din opurile bibliotecii sunt împrumutate din 8 (20) Aprile a. c.

D-lui Ioan Tina.

1. *Aforismen zur Paedagogik der Schule, L. de Kellner.*
2. Manual pentru învățător.
3. Două fascioare I. II. din opul „Societatea pentru cultura poporului român“, după cum se vede din alăturatul reversul sub „/..
4. La Domnul Paul Muntean din Sacul sunt împrumutate:
  1. Sclavul amorului 3 tomuri.
  2. Istoria lui Carol al XII.

3. O voce seriosă în meritul instrucțiunii poporului, după cum se vede din reversul alăturat sub ../.

c) Casarul I. Oprea cetesce următorul raport:

Onorată adunare generală!

Cu acesta am onore a raporta despre starea fondului și a cassei Reuniunii învățătorilor români gr. or. din diecesa Caransebeșului, și a nume dela adunarea generală ținută în Recița montană în 14 și 15 August 1877, până cu finea lui August a. c., precum:

Pretensiunile Reuniunii noastre învățătoresci sunt următoarele:

I.

Tacse restante la membrii din	periodul anilor 1870	
—1872 după cum arată	estrasul nominal alătu-	
rat sub A.		fl. 1238.28

II.

Tacse restante la membrii de acum, din	anii 1876 și	
1877, după cum arată cartea	principală alăturată sub B.	„ 1058.20
Competința membrilor ordinari	pro 1878	„ 543.—
„	fundatori pro 1878	„ 565.—
„	ajutători cu	„ 74.—
	Laolaltă	fl. 3378.48

Din suma acesta cu 3378 fl. 24 cr. în decursul timpului sus insemnat au încurs la cassă următoarele sume, și adevă:

a) dela membrii ordinari după cum arată	consemnarea nominală aculdată sub C.	fl. 178.20
b) dela membrii fundatori (veți aceeași	consemnare)	„ 165.—
c. „	ajutători	„ 5.—
d. „	periodului I, anii 1870—1872, după cum arată consemnarea mod. ad D.	„ 54.05
	Laolaltă	fl. 402.25

Deci subtrăgându-se suma acesta cu 402 fl. 25 cr. din capitalul întreg cu 3378 fl. 48 cr., se arată, că remâne un rest de 2076 fl. 23 cr., din care 1882 de florini sunt ca tacse restante la membrii ordinari, fundatori și ajutători din periodul present, cassa 1084 fl. 23 cr. la membrii periodului I. anii 1870—1872. —

Despre percepțiunea și eroğațiunea cassei Reuniunii noastre învățătoresci, s'a purtat diarul alăturat sub E., care împreună cu 15 acuse, despre eroğațiune, specificate după Nr. în consemnarea ad F, precum și socôta despre starea întregă a fondului și cassei Reuniunii noastre învățătoresci, se predau onoratei adunări generale spre revisiune.

În fine am onóre a alătura și un proiect de preliminar pe anul 1878—1879 spre esaminare și aprobare.

Rapórttele aceste cetite sub Nr. 9 lit. a) b) c) se predau comisiunilor respective, ce se vor alege conform programei și adecă: raportul de sub a) comisiunei pentru esaminarea raportului comitetului și de propunerî; raportul de sub b) comisiunei pentru esaminarea raportului casarului și compunerea bugetului pe anul viitor 1878—1879; raportul de sub c) comisiunei pentru esaminarea raportului bibliotecarului și înscrierea membrilor spre censurare și referare asupra lor în ședința de mâne diminéță.

10. Ioane Marcu însinuă 19 membrii și adecă:

I. De membri ordinari: Nicolau Stoian, învățator în Bărbos, Simeon Sporea, învățator în Surduc, Elia Crainicescu, învățator în Duleo;

II. De membri fundatori: Mihail Panajoth, postmaestru și proprietar în Bocșa montană, Iosif Eremia, preot gr. or. în Colnic, Ioan Popovicîu, not. com. în Fizeș, Ioan Nica, diurnist la jud. reg. din Bocșa mont., Mihaiu Bradiceanu, not. com. Zsidoviniu;

III. De membri ajutători: Mihaiu Ghina, conducător de cărți funduare în Bocșa montană, Ioan Crainic, not. com. în Raffna, Demetriu Jucu, not. com. în Brebul, Aureliu Popescu, adj. pretorial în Bocșa mont., Moise Crina, not. com. subst. în Bocșa rom., Nicolau Dobrescu, cancelist pretorial în Bocșa m., Iosif Mozer, not. com. în Doclîn, Filip Mateiü, pictore în Bocșa mont., Iosif Sabou, comerciante în Bocșa-mont., Nicolau Cocoș, jude com. în Bocșa rom., Achim Durain, jude com. în Fizeș.

Toți acești indiviđi însinuați prin declarațiunile substernute cu acésta scrisóre a învățatorului Ioane Marcu, se primesc cu unanimitate de membri ai Reuniunei de după declarațiunile lor, avênd presidiul a dispune introducerea lor în protocolul membrilor, precum și în al cassei, și după aceea a-i înzestra cu diplome recerute.

11. Presidiul substerne adunării generale estrasele protocolare din protocolul comitetului ddto 18, (30). Iuliu a. c. și adecă Nr. 5. 6. 10. 11. 15. 17. 18. 20. 21. 22., precum și estrasul Nr. 22 din protocolul comitetului ddto 4 (16) 5. (17) Aprile a. c., spre competentă pertractare și meritorială deciderere.

Aceste estrase protocolare din punct 11, dimpreună cu relațiunea presidiului, la care au fost accludate, se vor preda comisiunei pentru propunerî, care se va alege încă în acésta ședința.

12. Tot presidiul substerne adunării generale actele eshibitului cu Nrii. 42. 54. 63. 67. 73. 99. 113. 126. 175. 154. 208. 210. din anul

curinte, dimpreună cu un estras al acelora, spre competență pertractare și meritorială decider.

Și aceste acte de sub punct 12 se predau, dimpreună cu estrasul acelora, comisiunei alegēnde pentru propunerī, spre a le censura și a refera asupra lor în ședința de mâne diminēță.

13. La provocarea președintelui, notarul Ioane Marcu cetesce două telegrame sosite în decursul ședinței, și anume: una dela d. Popa din Arad: și alta dela d. protopresbiter Boiū din Sâbiu:

Aceste două telegrame fiind primite între urări de „să trăescă“ se induc în acest protocol cu adaugerea, ca atât la aceste două, cât și la a d-lui Basiliu Petri, presiđiul să respundă și să comunice respectivilor domni dorința și opiniunea adunării, ce merge într'acolo, ca acești prea demni bărbați să nu întrelase, a da reuniunei nōstre posibilul lor sprigin intelectual.

14. Conform punct. 4 lit. a. b. c.) urmând alegerea comisiunilor, la propunerea președintelui, să aleg:

a) În comisiunea I. pentru esaminarea raportului comitetului și propunerī următorii domni membrii ai Reuniunei: Iosif Novac, Simeon Manguica, Savu Mieșa, Iuliu Petric, Ioan Constantinoviciū, Alecsandru Petroviciū, dr. Vasiciū, precum și notarul I. Marcu pentru darea deslucirilor și purtarea scripturisticii din acēstă comisiune.

b) În comisiunea II. pentru esaminarea raportului cassarului și compunerea bugetului pe anul viitor administrativ 1878—1879 următorii domni: Elia Trăila, Ioan Baica, Elia Țeran, George Țunea, Ioan Ionaș, Pavel Gaitoviciū, George Popoviciū, avēnd cassarul Ioan Oprea a da deslucirile necesare în acēstă comisiune.

c) În comisiunea pentru esaminarea raportului bibliotecarului și înscrierea membrilor următorii domni: Ioan Roș, Simeon Savu, Stefan Pe-reanu, Iosif Erenia, Dimitrie Lința, Teodor Putcoviciū, Augustin Petcu, în care comisiune, bibliotecarul Aureliu Drăgan, va avē a da deslucirile de lipsă.

15. Ioane Marcu aduce la cunoscința adunării generale, cumcă domnul învățător din Lipova, Ioan Tuducescu prin o scrisōre privată, salută adunarea generală, scusându-se că-i pare rău a nu putē participa, și totdeodată donēză pe sēma bibliotecii reuniunei opurile sale întitulate „Istoria naturală“, „Întroducere în Geografie, partea III, Socōta teoretică și practică, partea II.“ — Tōte trei manuale pentru scōlele populare române.

Salutațiunea d. Ioan Tuducescu, adresată adunării prin I. Marcu, să ia la plăcută cunoscință; ér opurile sale „Istoria naturală, Întroducere

în Geografie și Socotă teoretică și practică se primesc pe séma bibliotecii reuniunii noastre între celelalte opuri, exprimându-se la acest loc datoratorului mulțămîță protocolară și îndrumându-se bibliotecarul a introduce numitele opuri în inventarul bibliotecii.

16. Domnul președinte St. Antonescu anunțiând adunării, că urmază o scrisóre a D-Sale, prin care resignéză dela postul de președinte, provócă pe notarul I. Marcu a ceti acea scrisóre de resignare. Vocî și strigâte unanime neîntrerupte: „nu se primesce“ vor sê împedece cetirea scrisorei numite. După un interval de ȃcece minute restabilindu-se liniscea, notarul ședinței cetesce următórea scrisóre de resignare a D. St. Antonescu:

Prea onorată adunare generală!

Cu profundă stimă subscrisul avui fericita distincțiune, cu ocasiunea adunării generale în 13—14 August 1877 în Recița montană, după înțelesul decisiunii Nr. 24 la alegerea Magistratului, — a fi ales cu unanimitate de președintele prea lăudatei Reuniuni a învățătorilor români gr. or. confesionali din diecesa Caransebeșului; — eu avênd în vederea ochilor mei sublimul și prea nobilul scop cultural al prea lăudatei Reuniuni, cu tótă plăcerea am și primit acésta prea onorifică sarcină, și cu tot-adinsul, conform puterilor mele spirituale și fizice prea nefinsemnate, prin conducerea și manipularea afacerilor administrative ale prea lăudatei Reuniuni prea mult și prea bine ajutorat de Domnii notari și toți ceialalți funcționari și membri ai comitetului Reuniunii, — am nisuit a satisface chiemării și datorinței mele, spre prosperarea și înaintarea intereselor celor prea frumoșe și mult folositóre ale Reuniunii.

Dară pre cât de cu mare plăcere și bunăvoință am lucrat în acéstă direcțiune, cu atât mai cu multă părere de rêu mă aflu constrins și nevoit de circumstările mele personale și oficióse, cu acéstă ocasiune a mă retrage de pe acéstă cale, și cu cea mai profundă stimă a renunția și resigna dela acéstă prea onorifică și fericită distincțiune pentru viitor, rugând cu tótă stima cuviincióșă pre onorabila adunare generală, a-mî primi acésta unilită resignare, și apoi acest înalt și ponderos post a-l împlini cu un alt individ mai apt și mai dibaciú, și cu deosebire mai disponibil, spre conducercerea afacerilor și agendelor ponderóse ale acestei lăudate Reuniuni.

Tot odată mî țin de prea plăcută datorință, cu acéstă ocasiune a-mî esprima cea mai profundă și cordială mulțămîță, atât prea stimaților domni membri ai lăudatei Reuniuni, care a binevoit a mă onora și fericit, fără tot meritul meu, cu prea mult prețuita lor încredere, cu ocașiunea alegerei, cât și acuma întregei adunări generale și tuturor prea

onorațiilor Domnii membrii ordinari, fundatori, ajutători și onorari, — tot asemenea îmi exprim cea mai profundă și cordială mulțămită tuturor dlor membri din magistratul și comitetul Reuniunii, cari în decursul anului întreg, cu tótă buna voință, afabilitate și energie încordată și continuă, totdeuna m'au sprijinit și ajutat în tóte afacerile și agendele oficióse; cu nespusă plăcere mă aflu îndatorat a-mi exprima cea mai căldurosă mulțămită dlor notari Ioane Marcu, — carele mai mult a conlucrat în tóte afacerile oficióse, — și Ioan Tina, a cărora aprig ajutor, energiosă spriginire și esacta conlucrare factică, necondiționat, cu promptitudine și cu prea bună-voință, au făcut posibilă conducerea, împlinirea și efeptuirea tuturor agendelor și afacerilor oficióse ale Reuniunii, ca și cari într'adevăr sunt prea mult inspirați de misiunea nobilă și scopul sblim al prea lăudatei Reuniuni.

În fine asigurând pre onorabila adunare generală și pre viitor despre posibila mea spriginire atât spirituală cât și materială, și rugând pre totalitatea prea onorațiilor domnii membrii, ca să bine-voescă și mai departe a mă ține în prea mult prețuita-le bună-voință și amicitate sinceră, și poftind din profundul inimei mele, — mult iubitore de creștere și cultură intelectuală la poporul nostru, spre a puté fi membri folositori societății omenesci, și adeverați bunii patrioți ai dulcii nóstre patrie Ungaria, — multă fericire, prosperare, întărire, lungă vieță și neclătită stabilitate prea laudatei Reuniuni a învățătorilor, — rămân cel mai adênc stimător.

Bocșa montană, în 30 August 1878.

Stefan Antonescu m. p.

După mai multe și adese întrerumperi de „nu se primesce resignarea acésta nici într'un chip“, acésta scrisóre a domnului St. Antonescu se predă comisiunei pentru propuneri.

După aceea fiind timpul înaintat, ér agendele acestei ședințe terminate, președintele închide ședința anunciând comisiunilor alese, că notariatul după redicarea ședinței va împărți și preda fie-cărei comisiuni actele de lipsă.

Stefan Antonescu m. p.,
președinte.

Ioane Marcu m. p.,
notar.

Ședința II.

din 20 August (1 Septembrie) 1879.

17. Președintele reuniunii, dl. **Stefan Antonescu**, deschide ședința la 3 ore după améđi, anunciând cumcă dela închiderea ședinței prime de dimineță au mai sosit cu posta de ađi unele scrisori, precum și o telegramă salutătore. Provócă dară pe notarul ședinței a le ceti.

18. Notarul I. Marcu cetesce următórea scrisóre a d. Basiliu Petri din Sábiiu:

Domnule preşedinte!

Am primit diploma, prin carea onorabila Reuniune a învăţătorilor români gr. or. din diecesa Caransebeşului a binevoit a mă recunósce de membru onorar al seu.

Îţi mulţămesec din inimă, Domnule preşedinte, şi mulţămesec asemenea onorabilei Reuniuni pentru acest act pre cât de măgulitor pentru mine, pre atât de neasceptat şi — adaug a dice — prea puţin meritat din parte-mi; căci cele ce mi s'au ascris drept merite, când onorabila Reuniune a luat decisiunea respectivă, nu sunt de cât împlinirea datorinţelor mele. Este puţin, prea puţin — sciu bine — ceea ce am putut face până acuma pentru promovarea cauzei nóstre scolare; şi dacă cu tóte acestea modesta mea activitate de până aici a aflat apreciare înaintea D-Vóstre, voiú privi acésta de un nou îndemn pentru mine, de a nu obosi până la cea din urmă stingere a vieţii mele, întru a-mi face datorinţa după cea mai bună a mea sciinţă şi cunoscinţă.

Fie ca actul D-Vóstre să aibă urmări binecuvântate pentru cauza, căreia servim cu toţii! Din parte-mi — mărturisesc acésta cu plăcere — sunt mândru a mă puté numi membru onorar al „Reuniunei învăţătorilor români gr. or. din diecesa Caransebeşului“ şi voiú fi prea fericit puténd contribuí cât de puţin la promovarea scopurilor ei salutare.

În adevăr, pe când spiritul de însoţire la învăţătorii nostri din alte ţinuturi, după o scurtă deşteptare a amorţit éráşi, ba la alţii nici nu s'a deşteptat de loc, la D-Vóstră el vieză şi prosperéză în mod respectabil, mulţămită zelului, de care sunt pेत्रunşi învăţătorii din aceea diecesă, mulţămită conducerii înţelepte, de care ei avură şi au parte, şi mulţămită în particular Venerabilului Archiereu, care în tot timpul a dovedit, că este amicul şi protectorul cauzei scolare.

În semn de stimă şi suveniré voiú a dărúfi fie cărei scóle din aceea diecesă, câte un esemplar din „Plan de învăţământ pentru scólele populare din Ungaria“ în sensul articolului de lege 38 din 1868 şi — pe cât se vor ajunge — câte un esemplar din „Instrucţiune pentru învăţătorii la tractarea cărţilor scolastice.“ —

Vin decí a Te ruga, Dle Preşedinte, ca să binevoesci a mi împărtaşii numărul scólelor şi locul unde se trimit cărţile numite.

Primesce, Te rog Dle preşedinte, asigurarea distinsei mele stime!
Sábiiu, 28 August 1878.

Basiliu Petri m. p.

Acésta scrisóre se predă comisiunei pentru propunerí, spre opinio-nare şi referare asupra ei.

19. Se dă cetire, prin notarul I. Marcu, scrisorii, prin care D. Ion Lengher mulțămesc pentru alegerea sa de membru onorar al Reuniunii apromițând tot concursul posibil.

20. Tot prin notarul se cetesce și scrisoarea Domnului învățator din Recița mont. Ioan Sim, prin care se roagă a fi primit de membru al Reuniunii, trimițând totodată continuarea și finea disertațiunii sale din anul trecut, însoțită de tesele relative.

Atât această scrisoară, cât și disertațiunea alăturată, se predau comisiunii pentru propuneri spre opinie și referare asupra lor.

21. Se dă cetire unei telegrame felicitore, sosite dela membrul fondator Paul Cimponeriu, not. cercual în Oravița.

Telegrama se ia spre știință între urări de „să trăiească!“

22. Președintele aduce la cunoștința adunării generale, că pentru ținerea disertațiilor în această adunare s'au însinuat numai doi învățători membri ai Reuniunii, a căror disertațiuni conform concludului comitetului de sub Nr. 23. din 4 (16) Aprilie a. c. au trecut prin censura notariatului acestei Reuniuni, și anume Dl. Simeon Savu, din Srediștea mică, despărțământul Verșetului, și D. Ioan Tina, din Bocșa română, despărțământul Bocșei. — Deci dară — președintele provocă pre dl. Simion Savu a-și ocupa locul la masa destinată și a începe disertațiunea sa. — În urmarea acesta dl. Simeon Savu cetesce următoarea disertațiune : (A se vedé la pag. 405).

23. După cetirea acestei disertațiuni primite cu „se trăiească“, dl președinte provocă adunarea să se pronuncie și să aducă un decis meritorial asupra disertațiunii din cestiune.

Membrul fondator E. T. Țeran în urmarea acesta face propunerea, ca să se alégă din simul adunării o comisiune, căreia să se dea disertațiunea dlui Savu spre criticare, care comisiune apoi să facă raport asupra ei la adunarea generală din anul viitor.

Membrul ordinar I. Tina, reflectând la organismul nou al Reuniunii, face contra-propunere, și adecă: ca disertațiunea de față să se dea despărțemintelor spre critică în adunările despărțemintelor și acele să facă raportul lor cătră comitetul Reuniunii, ér acesta cătră adunarea generală. — Acesta contra-propunere se spriginesce și de cătră membrul ordinar I. Marcu.

După ce însă prepuătorul I. Țeran prin o vorbire își susține propunerea, președintele pune la vot propunerea dlui I. Tina, care cu majoritate absolută de voturi se rădică la valóre de conclus.

După aceea dl Tina cetesce disertațiunea sa: „Causele din cari poporul nostru urasce scóla“ (vom publica-o în numărul următor).

Și acésta disertațiune, fiind primită cu: „să trăiescă“, are a se preda despărțemintelor.

Fîind timpul înaintat, președintele închide ședința la 5¹/₂ ore, anunțiând cea următoare pe mâne-ți în 21 August (2 Septembrie) a. c.

(Va urma).

Dor de conferință.

În cauza înființării unei reuniuni învățătorești în tractul Făgărașului!

Am cetit cu multă plăcere în fascioarele V, VI și VII a prețuitei foi „Scóla Română“ între alte bune și frumoșe și câte ceva despre „Reuniunea învățătorilor români gr. or. din diecesa Caransebeșului“ și a celor din „Țéra Bârsei“.

Nu pot decât să salut cu bucurie pre frații învățători și pre acei bravi bărbați, cari sciu înbrățișa cu zel cauza școlară, urându-le totodată prosperare și vieță îndelungată. —

Dar pe când de o parte salut cu bucurië acest pas al respectivilor d. învățători și colegi, pre atunci de altă parte caută se o spun cu mâhnire, cumcă noi în tractul nostru suntem cu totul lipsiți de conveniri, cu totul dați uitării, osîndiți așa dîcînd nici a ne cunósce, nici a ne vedé unii pre alții, decât din întem- plare. Calea conțelegerii frătesci, calea pre carea mai ușor am puté vindeca ranele ce ne dor, ne este închisă. Onorații cetitori vor în- telege, că ne lipsesc conferințele învățătorești.

Cam pe la anul 1872 se înființase și în tractul nostru o reuniune, s'au și ținut vr'o câte-va ședințe, și era bine! da, era bine, că înviase și pe la noi încai atâta.

Nu sciu însă ce voia lui Dđen! Fostau fét fără vreme orî ce; destul, că nu mult după aceea se ținú fétului lumina și închise ochii.

E cunoscut, că au urmat după aceea reclamári și anume prin o interpelare a dlui Georgiú Buzulescu cătră dlu Iacob Urdea, și noi în tótă óra așteptam un respuns, ca al Měntuitorului Chr. cătră rudeniile lui Lazar: „Nu e mort, ci dórme“; însă în dar, — până acum nimic nu s'a făcut.

A aștepta și mai departe în nepăsare, ar însemna a ignora un factor principal pentru înflorirea scólelor; de aceea la însărci-

narea mai multor frați învățători din tractul Făgărașului, îmi iau voie a trage luarea aminte a domnului Iacob Urdea, dela carele scim, că atârnă totul, asupra acestui obiect de mare importanță, și a-l întreba încă odată: are de cuget a împlini însărcinarea luată asuprași, de a conchiema pre învățătorii din tractul Făgărașului la o conferință pentru a se constitui într'o reuniune? și dacă da, a ne conchiema cât se poate mai curund; ér dacă nu, am voi să aflăm cauzele și motivele, din cari nu-și poate împlini misiunea, cu care s'a fost însărcinat. Fac acésta îndemnat de spiritul timpului, de interesul pentru înaintarea cauzei scolare. Dic: îndemnat de spiritul timpului, pentru că vedem, cum în tóte părțile învățătorii se constituesc, se adună în cluburi și în conferințe spre a-și elupta o pozițiune mai demnă, spre a lucra cu puteri unite la prosperarea și înflorirea scólelor nóstre. Numai noi stăm cu mânilé în sin!!!

Sâmbăta superióră, în 16/28 Iunie 1879.

Spiridon Mardanu,
învățător.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Adunarea generala a Asociațiunei transilvane pentru cultura și literatura poporului român. Convocare.

În virtutea §-lui 21 din statutele asociațiunei transilvane și, conform concludusului luat de adunarea generală din anul trecut în ședința dela 5 August Nr. XXXII în Șimleu, adunarea generală pentru anul curent prin acésta se convócă în orașul Sigھیóra pe ھیua de 3 August *căl. nou* 1879.

Ceea ce se aduce la cunoscința publică, învitatând pre toți membrii asociațiunei a lua parte în număr cât se poate mai mare la ședințele acelei adunări.

*Dela presidiul comitetului asociațiunei transilvane pentru
liberatura română și cultura poporului român.*

Sâbiiü în 30 Iunie n. 1879.*)

*) Cum se face óre, că acte de importanța acéstora, nu pórtă nici o subscriere

Programa,

pentru ședințele adunării generale ordinare a XVIII a asociațiunii transilvane pentru literatură română și cultura poporului român, ce se vor ține în 3 și 4 August a. c. în orașul Sighișoara.

Ședința I. în 3 August.

1. După terminarea serviciului divin se va deschide ședința la 9 ore din zi.

2. Alegerea de 3 secretari ad hoc pentru redactarea proceselor verbale.

3. Raportul comitetului asociațiunii despre afacerile din a. 1878/9.

8. Raportul cassarului despre starea fondului asociațiunii și a fondului academiei.

5. Raportul bibliotecarului despre starea bibliotecii asociațiunii.

6. Alegerea unei comisii de 3 membri, pentru revederea și esaminarea fondurilor și rațiociniului pe anul trecut 1878/9.

7. Alegerea unei comisii de 3 membri pentru încassarea de taxe dela membrii vechi și înscrierea de membri noi, dimpreună cu tacsă respunsă de aceștia.

8. Alegerea unei comisii de 5 membri pentru a esamina budgetul asociațiunii prezentat de comitet pe anul 1879/80, și a veni cu opiniile sale în ședința următoare.

9. Alegerea unei comisii de 5 membri pentru propunerii.

10. Citirea disertațiilor, ce se vor fi prezentat din bun timp la presidiu.

Ședința II în 4 August,

1. Verificarea procesului verbal al ședinței precedente.

2. Raporturile comisiiunilor numite în ședința precedentă.

3. Continuarea cetirei disertațiilor.

4. Defigerea locului și timpului pentru întrunirea asociațiunii la anul viitor.

Alegerea unei comisii pentru verificarea procesului verbal al ședinței ultime.

6. Închiderea ședințelor adunării generale.

Din ședința comitetului asociațiunii transilvane.

Sâbiu în 30 Iunie 1879.

Varietăți.

(Programa examenelor publice la seminariul Andreian). Luni în 17 Iunie, înainte de amăzi: secțiunea I, clericii curs. I și II: pedagogia (prof. Ioan Popescu); secțiunea II, pedagogii curs. II: mărturisirea ortodoxă (prof. Simeon Popescu), istoria și geografia (prof. Dr. D. P. Barcian), pedagogii curs. I: istoria bisericească (prof. Dr. N. Maier); după amăzi: secțiunea I, clericii curs. I: ermeneutica, patristica și patrologia (prof. Simeon Popescu), secțiunea I, pedagogii curs. I: pedagogia (prof. Ioan Popescu), istoria și geografia (prof. Dr. D. P. Barcian).

Marti în 19 Iunie, înainte de amăzi: secțiunea I, clericii curs I: logica și psihologia (prof. Ioan Popescu); secțiunea II, pedagogii curs. I și II: calculul (prof. D. Comșa); pedagogii curs II: zoologia (prof. Dr. D. P. Barcian).

Mercuri în 20 Iunie, înainte de amăzi, secțiunea I, clericii curs. I: isagogia (prof. S. Popescu); secțiunea II, pedagogii curs. I și II: limba română (prof. Dr. D. P. Barcian), limba germană (prof. Dr. N. Maier), limba magiară (prof. Ioan Popescu).

Joi în 21 Iunie, înainte de amăzi, secțiunea I, clericii curs. II: dogmatica și polemica (prof. I. Popescu); secțiunea II, clericii curs. I. zootehnia (prof. D. Comșa). după amăzi, secțiunea I, clericii curs. III: plantologia (prof. D. Comșa).

Vineri în 22 Iunie, înainte de a amăzi secțiunea I, clericii curs. I: enciclopedia teologică (prof. S. Popescu); clericii curs, II: esegea (prof. S. Popescu); secțiunea II, clericii curs III și pedagogii curs. II: didactica și metodică (prof. I. Popescu).

Sâmbătă în 23 Iunie, înainte de amăzi, secțiunea I, clericii curs. III: pastoralul, catechetica și liturgica (prof. Ioan Hanea); secțiunea II, clericii curs. I: limba și literatura română (prof. Dr. D. P. Barcian), clericii curs. II și pedagogii curs. II; pomologia (prof. D. Comșa).

Luni 25 Iunie, înainte de a amăzi, secțiunea I, clericii curs. I: istoria bisericească (prof. Dr. N. Maier); secțiunea a II, clericii curs. II: limba și literatura română (prof. Dr. D. P. Barcian).

Marti 26 Iunie, înainte de amăzi secțiunea I, clericii curs. II moralul (prof. Ioan Hanea); secțiunea II, clericii curs. III: homiletica

(prof. Dr. M. Maier), pedagogii curs. I: istoria naturală (prof. Dr. D. P. Barcian).

Mercuri 27 Iunie, cântările și tipicul, clericii și pedagogii din toate cursurile (prof. D. Cunțan).

Joi 28 Iunie: Încheierea solemnă a anului.

Esamenele cu secțiunea I se țin în sala Nr. 24, ér cele cu secțiunea II în sala Nr. 14.

Înainte de améđi esamenele încep la 8 óre, după améđi la 3 óre.

(Ordinea examenelor publice la scótele centrale române gr. or. din Brașov) cu finea anului scol. 1878/79. Esamenele scripturistice și orale de promovare încep în 9 Iunie st. v. și durézá până în 20 Iunie st. v. Esamenele publice: a) *La gimnasiu, la scóla comercială și reală*: Sâmbăta în 23 Iunie st. v.: 8—10 ore a. m. cl. I gimn., 3—4¹/₂ ore p. m. cl. II gimn.; 10—12 ore a. m. cl. I reală, 4¹/₂—6 ore p. m. clasa II reală. Duminică în 24 Iunie st. v.: 10—12 ore a. m. cl. IV și 5 de copile. Lună în 25 Iunie st. v.: 8—10 ore a. m. cl. III gimn., 10—12 ore a. m. cl. IV gimn. și reală, 3—4¹/₂ ore p. m. cl. III reală, 4¹/₂—6 ore cl. V gimn. Marți în 26 Iunie st. v.: 8—10 ore a. m. cl. VI gimn., 10—12 ore a. m. cl. I și II comercială, 3—4¹/₂ ore p. m. cl. VII gimn. 4¹/₂—6 ore p. m. cântări și gimnastică. b) *La scóla primară (normală) de copii și de copile vor esamina*: Lună în 25 Iunie st. v.: 8—10 ore a. m. în cl. IV de copii învăț. G. Bellissimus, 10—11¹/₂ ore a. m. în cl. III a) de copii învăț. D. Cioflec, 3—4¹/₂ ore p. m. în cl. III b) de copii învăț. I. Aron, 4¹/₂—6 ore p. m. în cl. II de copii învăț. I. Dobrean. Esamenele se încheiă cu cântări sub conducerea lui G. Ucenescu. La 6 ore urmézá esercițiile gimnastice sub conducerea lui P. Iuran. Marți în 26 Iunie st. v.: 8—9¹/₂ ore a. m. în cl. I de copii învăț. I. Peligrad, 9¹/₂—11 ore a. m. în cl. III de copile învăț. P. Iuran, 3—4¹/₂ ore p. m. în cl. II de copile învăț. N. Oancea, 4¹/₂—6 ore p. m. în cl. I de copile învăț. Z. Butnariu.

c) *Esamenele de maturitate*:

1. Esamenul oral de maturitate cu scolarii din cl. III comercială va fi Lună în 18 Iunie st. v. înainte și după améđi.

2. Esamenul oral de maturitate cu scolarii din cl. VIII gimn. va fi Mercuri în 27 Iunie st. v. înainte și după améđi.

Vineri în 29 Iunie st. v.

După servițiul divin împreunat cu rugăciunea de mulțămită în biserica sf. Nicolae din Scheiú se va încheia anul scol. 1878/79 cu cetirea clasificățiunilor și cu împărțirea premiilor în sala cea mare a Gimnasiului.

La aceste examene, publice precum și la festivitatea de încheiere are onoare subscrise Direcțiune a invita pre părinții scolarilor, precum și pe toți amicii și binevoitorii scólelor.

Brașov, în 10 Iunie 1879 st. v.

Direcțiunea scólelor centrale române gr. or.

(Cursuri supletorie pentru învățarea limbei magiare).

Cursurile anunciate în numărul precedent, s'au deschis la 1-a Iuliu a. c. După cum scriu foile magiare, s'ar fi prezentat în Arad la 600, în Cluș la 300 învățători nemagiari. Fie care învățător primesce pe ȳi 80 cr., dar de cortele pentru ei nu se îngrijesc nime. În Cluș s'au format pentru Români două clase, una pentru învățătorii începători, a doua pentru cei iniciați în cât-va în limba magiară; într'o clasă propune prof. Victor Rus, în alta protopopul G. Pop. Așa s'a urmat și în Cristur, unde s'au întrunit la 250 învățători.

(Manual pentru limba magiară). Pentru a delătura lipsa de o gramatică magiară corespunzătoare, ministrul instrucțiunii publice a însărcinat deja cu multe luni mai înainte pre inspectorul reg. de scóle Gróo a compune o gramatică slavónă-magiară, carea să fie la înălțimea teoriilor didactice de astăzi. Asemenea a fost provocat și inspectorul reg. de scóle Kóos a compune o gramatică română-magiară. Respectivii și-au și terminat lucrările, gramaticile se află sub presă și vor aparé încă în decursul verei, pentru a se puté întrebuința deja dela începutul anului scolar următor. Și ca învățătorii să nu ȳică, că nu au avut scire de aparițiunea gramaticii, ministrul va dispune, ca fie-care învățător se primescă un exemplar gratuit din gramatica, de care va avé trebuință. Tot odată se mai lucréză, sub direcțiunea consiliarului ministerial Paul Gónczy, la compunerea unui manual cât mai pe larg pentru propunerea limbei magiare în tóte clasele elementare. Și acest manual este gata și va aparé în decursul lunei următoare. — Așa scriu foile magiare.

(„Proletar“). Învățătorul I, P. din O. trebuind a esplica elevilor sei cuvântul „proletar“, ȳise: „Un om, care nu are nice casă nice masă, se numesc proletar.“ În clasă era un elev, carea avea un frate funcționar public în orașul M. Proxima epistolă a elevului cătră fratele seu în funcțiune a fost adresată: D Sale Domnului C. Z., proletar în M.

(Dela esamene). Un înalt funcționar bisericesc provocă pre un scolar din a doua clasă elementară să-i spună, de unde se derivă cuvântul „genetiv.“ Poftim pedagogie!

Restanțierii la „Școala Română.”

1. Din anul 1876.

I. Bodea, inv. Seliște (Torda) 2 fl. 50 cr. And. Găvrus, inv. Șomfalău (Cluș), 2 fl. 50 cr. Teod. Lucaciū, inv. Mociū, 5 fl. Nicolau Bârsan, preot și inv. Oraștie, 2 fl. 50 cr. Ilie Cincea, fost pretor în Monor (distr. Năsăud) pentru 10 esempl. 50 fl. Elisei Coțoiu, inv. Ciurulésa (Abrud), 2 fl. 50 cr. Dem. Pop, inv. Mediaș, 5 fl. Georgiu Pădurén, not. opid., Baia de Criș, 2 fl. 50 cr. Școala confes. din Prévăleni (Hălmagiu), 5 fl. B. Almașan, proprietar Alma (Mediaș), 5 fl. S. Albu, inv. Sozsdia 5 fl. Comuna Ribita-Uibăresci 5 fl. Comuna Ribicióra 5 fl. Com. Juncu 5 fl. Com. Tomesci 5 fl. Com. Dobrot 5 fl. Com. Lunca 5 fl.

Blasiu Codrean, inv. Sân-Nicolaul mic, 5 fl. I. Mărcuș, inv. Magyar-Gyula, 5 fl. Eut. Vuia, inv. Monostor (Vinga), 5 fl. Nic. Butariū, preot Bodesci (Halmagiu) 6 fl. 30 cr. Macedon Flămând, preot și inv. Borgo-Prund 4 fl.

2. Din anul 1877.

Dem. Costin, inv. Glod (Sighet) 5 fl. Dion. Aronescu, inv. Densuș (Hateg), 5 fl. Mich. Avram, inv. Romoșel, 2 fl. 50 cr. I. Salagian, inv. Talpoș (Oradea mare), 2 fl. 50 cr. Atan. Bârsan, inv. Turcheș (Satulung), 5 fl. Șim. Lariu, inv. St. Mihaiu (Cluș), 2 fl. I. Nechitean, inv. Ulmusei (Căpâlna), 5 fl. I. Mateica, inv. Izvin 5 fl. Șim. Medrea, preot Stremț, (Teiuș), 5 fl. Ștef. Gava, inv. Uj-Moldova, 5 fl. P. Lazaruț, subjude Căbea (Baia de Criș), 5 fl. Ars. Cășac, inv. Gemine (Bucovina) 2 fl. 50 cr. Vas. Pop, canonic Gherla 5 fl. Dr. I. Dragoș, prof. Gherla 5 fl. G. Tănăsescu, inv. Sohodol (Bran), 5 fl. Zen. Enescu, inv. Fundata (Bran). 5 fl. Paul Chinescu, inv. Soceni (Lugoș), 2 fl. 50 cr. N. Filipescu, inv. Plavisevița, 5 fl. Școala română din Poeni (Sighet), 5 fl. Teod. Petrișor, preparand Deva, 4 fl. Mac. Flămând, preot și inv. Borgo-Prund 5 fl. N. Bârsan, preot și inv. Oraștie, 5 fl. Nic. Butariū, preot Bodesci, 5 fl. Ip. Teodorănescu, inv. Domin (colectant, pentru sine și pentru Vas. Hossu, Ant. Mateiu, I. Câmpian, Gav. Oros, I. Rad, Filip Marica, Ilie Mureșan, V. Üveges, Teod. Blaga), 48 fl. Prin prota I. Cosma următorii 5: Școala rom. din Almaș, 2 fl. 50 cr. Teod. Taloș, inv. Selaghiu, 5 fl. Mat. Mureșan, inv. Selagiu, 5 fl. Teod. Buț, inv. Selagiu, 2 fl. I. Hendea, inv. Selagiu, 5 fl. — Școala rom. din Rușava nouă (Jám), 2 fl. 50 cr.

Al. Bel, inv. Kirva, 5 fl. Ios. Ivan, inv. Socodor 5 fl. Școala română din Stamora rom., 5 fl. Școala rom. din Gaiul mic, 5 fl. Comuna biser. din Sozsdia, 3 fl. 32 cr. Școala rom. din Butin (Arad), 5 fl. Școala rom. din Sacoșul turcesc, 2 fl. 50 cr. Școala rom. din Icloda, 2 fl. 50 cr. Prin prota I. Gal din Sopor următorii 4: Ilie Avram, inv. Babța (Selagiu), 5 fl. Gavr. Leț, inv. Gioroc (Selagiu) 5 fl. Const. Cupșa, inv. Selagiu, 3 fl. Iac. Alexi, inv. Selagiu 5 fl. G. Pop, inv. Selagiu 3 fl. Trif. Bresga, preot Omor (Temes) 5 fl. Teod. Rus. inv. Husmezeu, 5 fl. Vas. Vescan, inv. Zăpirt (Olpret), 5 fl. Teod. Pop, inv. Basesci (Selagiu), 2 fl. 50 cr. Comuna Scrofa și Luncoiul de jos, 5 fl. Școala rom. din Kerülös (Kis-Jenő) 2 fl. 50 cr. Școala rom. din Caransebeș, 1 fl. 25 cr. Iac. Mureșan, inv. Cluș, 2 fl. 50 cr. G. Hașăș, inv. Atyas, 2 fl. 50 cr. Teodor Suciū, inv. Măndruloc (Arad) 5 fl. Școala rom. din Fűzes 2 fl. 50 cr. Școala rom. din Iaz 2 fl. 50 cr. Alte 10 școle din Selagiu cu câte 2 fl. 50 cr. = 25 fl. În alte 3 locuri 11 fl. 25 cr.

	fl. cr.
Hornyánsky, Ungarisches Lesebuch	1.—
Homeri, Ilias	—50
Lăpădat Al. Dr., Încercări în literatura română	—60
— Asupra situațiunei	—60
Lauran A. Dr., Chreștinul gr. cat. deprins în legea sa	1.20
Laurian A. T., Elemente de istoria Românilor	—30
Leonardescu, Curs de Philosophie	2.50
Manliu I., Gramatica română	—65
Marian S. Fl., Tradițiuni popor. române	—40
Missail G., Epoca lui Vas. Lupu și Mat. Basarab	1.65
Muntean G. I., Carte de citire I—II	—50
— „ „ „ III—IV	—50
Negruțiu F. I., Amor și dincolo de mormânt	—30
— Colecția de rețete pentru economi, industriași, etc.	—50
Negruzzi C., Opere complete, nel. fl. 7.50, leg.	10.—
— Iacob, Poesii	1.—
— Copii de pe natură	1.50
Nicefor, Chrestomația germană	—90
Ovidius Nasso	—63
Papiu A. Ilar., Tesaur de monumente, I—III	6.—
Petri Vas., Scriptologia, leg. fl. 1.40, neleg.	1.20
— Instrucțiune la tractarea cărț. de scôlă	—45
— Sistemul metric, pentru învătători	—40
— „ „ „ copii	—25
— Legendar séu carte de citire, leg.	—45
— Nou Abcdar românesc, leg.	—25
— Plan de învățământ	—20
Popea Nic., Archiepiscopul și Metropolitul Andreiü baron de Șaguna, cu portret și facsimile	2.50
Popea Ioan, Religiunea creștină	—30
Popescu I. G., Istoria literaturii române, curs. I.	1.50
Pop Iosif, Manual asupra procedurii în cauze bagatele	—80
Pop N. Dr., Elemente de Geografă și Istoriă, evul vechiü	—50
— „ „ „ „ „ mediü	—45
— Geografia Ungariei	—30
— Istoria „	—25
Pușcariu I. caval. de, Considerațiuni asupra spațiului și timpului	—60
„ Ilar. Dr., Limba maternă	—40
Rozek, Chrestomația scurtă din poezii latini	—30
Șaguna Andr. br., Dreptul canonic	4.—
— Istoria biser. ortod., leg.	4.40
Silași Dr. Gr., Apologia	—30
Stefanescu I. N., Un cuiü, poveste	—10
Tacit L. C., Gramatica latină, I—II à	1.—
Titus Livius, ab urbe condita	—70
Toepler, Lehrgang der ungarischen Sprache	—80
Ucenescu G., Versurile nacerii Domnului	—25
Velcean M., Educațiunea în scôlă și acasă	—36
— Doctrina fericitrii, ilustrată prin sentințe filosofice	—60
Vega, logarithmisch-trigonometr. Handbuch	2.80
Wurst, Manual pentru deprinderea în cugetare și compozițiuni	—70
Xenopol, Istoria Românilor	—30
Xenopontis, Expediție Cyri	—50

BIBLIOGRAFIE.

Nou Abcdar românesc. De Vasile Petri. Sâbiu. Editura autorului. Prețul unui exemplar legat 25 cr., trimis prin postă 30 cr. Dela 10 esemplare unul rabat. La comande mai mari se acórdă 15—20%.

Legendar séu carte de cetire pentru scólele poporale. De Vasile Petri. Partea I: pentru al 3-le și al 4-le an de scólă. Sâbiu. Editura autorului. Prețul unui exemplar legat 45 cr., trimis prin postă 50 cr. Condițiunile de vëndare sunt ca la Abcdar.

Instrucțiune pentru învătători la tractarea cărților scolare. De Vasile Petri. Sâbiu. Editura autorului. Prețul unui exemplar 40 cr.

Plan de învățământ pentru scólele poporale din Ungaria în sensul articolului de lege 38 din 1868. Precedat de ordinațiunea ministrului r. u. de culte și instrucțiune publică delă 26 August 1877, Nr. 21,678, prin care s'a publicat noul plan. Traducere de Vasile Petri. Sâbiu. Editura traducătorului. Prețul unui exemplar 20 cr., trimis prin postă 22 cr.

Sistemul metric. Manual pentru învătători și toți bărbații de scólă. De Vasile Petri. Editor: V. Roman. Sâbiu. Prețul unui exemplar 50 cr.

Sistemul metric. Manual pentru scolar. De Vasile Petri. Editor: V. Roman. Sâbiu. Prețul unui exemplar 20 cr.

„**Scóla Româna**“ pe anii 1876 și 1877 esemplare, complete cu prețul redus la 3 fl. pentru fie care an.

Metodul calculului în scóla poporală. Manual pentru învătători și preparanți, de V. Gr. Borgovan, profesor preparandial. Gherla. 1878. 6 cóle. 35 cr. Se póte comanda și delă redacțiunea „Scólei Române“ în Sâbiu.